

تەپپەينى كەتەپ قاچاغەكان بەسنوورە دەستكردەكاندا . . يوسف مەمەد بەرزەنجى

دەسپەك وەونكردنەو

چاپكردنى كەتەپ، ئۇزنامە و گەقارەكان، سەئى ۱۹۷۸ و دواى سەئى ۱۹۸۰، لەدەخ و ھەلومەرجەكى تەيەتەدا بوو، ھەموو نووسەن و بابەتەك لە باشوورى كوردستان و ەراقدا، لەلايەن حكومەتى تەتالەتارى و تەكەوى بەعسەو گەپەدراو نەبوو، چوئەك دەسەتات و تواناى ئەزەمى ەراق و كەنتەكردنى پانتەيى شەبەرى و سەپاندنى دەسەتات بە زەبرى ھەزو جەكەوكردنى خەكە نەازى و ئەپەزسەن لەزەر پەردەى ياسادا، دەسەتات و ھەزو ھەيمەنى بەعسى پەشانى ھەموو ەراقىەكان دەداو كەس نەيدەتوانى ەو بەكەووى بەعس و تواناكەنى بوو سەتەتەو، بەرەى نەشتمانى(الجبهة الوطنىة الديمقراطية) كە حەزبى شەوعى ەراقى بەشداربووى ئەو بەرەى بوو لەگە حەزبى بەعسا، لەيەك بەرەدا ھاو بەش بوون پەكەو، بەعس گەمارەى ئەم پارتەيشى داوو، زەرى خەكە وناكەيرو خەندەوارەكە دووى حەزبى شەوعى كەوتەوون و ھاو پەيمانى بەعس بوون، ئەوانەش لە سەپەى زەبرو زەنگ و تواناكەنى حەزبى بەعس و ئەزەمەكەى نەيان دەتوانى تەنەت لە وەيى شەبەرىيەو گەشە بە بوارەكە بدەن و چاپكراوەكان بەگەشى گەشەپەدەن و نەستى شەبەرى و سەسەى بەتەيەتى چاپەمەنىيەكان گەشەپەدەن، ئەو بەش بەھەى ئەو فەشارە زەرى كە لە سەر پارت و كەسەپەتەيى سەسەى و شەبەرىيەكان بوون، چوئەك دەرگەيى ئەزادى و بەچوئە كراو و دەربەندە ئەيدەلەزەيەكان لەقاەدراو گەمارە دراو بوون لە ەراقدا، ھەموو چاپەمەنىيەكان لەزەر چاوەدەرى سانسەردا بوون، تەنەت گەر لەسەئى ۱۹۷۰ تا سەئى ھەشتاو و دەرنەنى شەوعىەكان بەكەين لە ەراقدا بەرەمەكى ئەوتەى سەسەى و شەبەرى وەك چاپكراو گە بەكەوكدنەو نەدراو، ھەموو چاپكراو تەوەرى و ئەيدەلەزەيە فەكرەيەكان دىارى كراو بەپەنجەكەنەش دەزمەردەن، چوئەك سانسەرى ەراق ئەگەى بەبەكراوەى بەرەى چەپ نەدەدا بەئەوەى لاوان و گەنجەن پەيى كەريگەر و سەرقا بەكاو وەك شارە زوردەوا لە خەى بوروژەنەت، ئەو سەردەمەش باوو گەشەى بەرى سەشەليست و چەپەكان و بىرو بەچوئەكانى ماركەسىزم — لەنەنىزم و ماو ھەشەمەنەو جەفاراو ئەوانى تەبوو،

بەي ئۆيى بىنى ئايدىللىژيا و ئىم جىر با بى تانى لىبھاتايى و بى
عەربى و كوردى و فارسى و... دىست ئىم بىكوتايى لىزىندانىكاندا
تونددىكرا، بى تىنانىت شىعرو چىرك و باب تى ئىدىبىكانىش
لىژىردىست و چاوى سانسىرو ئىمى بىعسدا دىرنىدچوون، ئازادى
وناكبىرى و چاپ و چاپمىنى بىتواى خىكا بوون، ھىموو بىرھىمىك
بىا و نىدكرايىو.

چاپمىنى كوردى

چاپمىنى كوردى لى ژىر فلتىرو سانسىركى گراندا بوو، فشارىش
زىربوو، بىعس بىگىروو لى بىرھىمىكارىگىركان لى شىعرو چىرك
ووتار و باب تى بىرگى، شىوعىيىكانىش لى بىر لىوازىكاندا نىمان
و چوون شاخىكان و زىرك لى ئازادىخوازانىش لىزىندانىكاند شىويان
لىژ دىكردىو، شاخىكان و گوندىكانى كوردستان بى ئازادىخوازان
سىخناخ بوونو بىر و گىشسىندن دىچوون، لى سالىنى ھىشتاكان لى
سالىكدابىست كىتب جگ لى ئىنامى و گىقارىكانى ژىردىسىلىتى بىعس
و كى ئىنامى (ھاوكارى، گىقارىكانى بىيان، شىبىرى، رىژى
كوردستان، كاروان، دىردىچوون بىگى بى باب تى گىنگى كانى و كى
مىژوو، كىللىپوور، شوئىندىوارى نىددر ھىمووى باب تى شىبىرو
وناكبىرىكان لى چىرك و شىعردا بچوك كرابوونىو، زىر گىنگى
بىم باتان دىرا، چوونكى مىترسى بى سىر ئىم و دىسىلىتىكى نىبوو،
جارجار لىكىلىندىو و باب تى تىرى زمانىوانىش بىكىمى دىردىكىوتىن،
بى بى نىوئى شىبىرى لى ژىر فشارو سانسى قورسدا بوون، بى
ئۆيى خىكىو نىوكان و شىارىيان بى كىشى گىللىكىيان نىبىت و
بىھىموو شىكىلىزى بن و تىنلىا دىرى دىسىلىتى و سىستىم نىبن.

شىشلى ئىران و چاپمىنى كوردىكان

لى دوايى سالى ۱۹۷۸ و ۱۹۷۹ بىدواو، شىشلى ئىسلامى لى ئىران
لىھىچوون و گىشكردندا بوو، زانكى وقوتابخانى و كارخانى و شوئى
چىكىكانى شارىكانى ئىران دىستىيان بىخپىشاندىان و نالىزايىتىكان
كردوو، سالى ۱۹۷۹ (مىمىد زاشا) يان لى ولىتىكىيان و دىرناو
ئازادىخوازان و وناكبىران ھىواى ئازادىيان ھىمىژى و
چاپمىنىكان لى ولىتىش بى ئازادى ھاتنى مىدانىكىو، ئىم
تىوژم و دىخ وھىلوومىرجىنوئى سىاسىيى ژىھىلىتى كوردستانى
گىرتىو، چاپمىنى و سىاست و پارتىكان كىوتنى دىخ وھىلوومىرجىكى
نوئىو، شارو گوندىكانى ژىھىلىتى سووكى ئازادى و سىربىستىيىكىان بى
گىلىلىو وھىبوو، حزب و پارت و كىخراوكانى ژىھىلىتى كوردستان
دىستىيان بىكارو چالاكى ئازادان كىرد، چاپمىنى و كىتب و ئىنامىو

گه فارکان ... دستان به اوکردنه و به کوردی و فارسی کردو
چا پخانن کان دستان به چالاکي چاپمه نی کرد، پارت و کخراو
کوردیه کان له شارکان ژنام و گه فارو چاپمه نیه کانیا
به کتیهش و پر پر دا به شو و یه کی نازادان و به سانسر.

چاپمه نیه کوردیه کان له ژهات
جگه له چاپمه نیه کان که له لایه پارت و حزبه کانی ژهات و
چاپد کران و به او د بوونه و، له شاری مه هاباد دووم لا به ناوی
(سه یدیان مه هاباد)، چاپمه نیه کیان دانا بو به ناوی (سه یدیان)،
نه و چاپخانیه له ئه فسات و فته که پی په شک و توو په کها تبوو، نه م
چاپخانیه له دواي سه رک و تنی شه ی ئیسلامی نه کران و با که شانی
نازادی به سر شارو گوند کانی ژهات تاتی کوردستان دام زراو دستان
به چاپکردنی کتب کرد. وک م سه له یه کی نه شبیری و بازرگانی،
سه یدیان مه هاباد، زیاتر نه و چاپکراوانی دووبار چاپد کرد و که
په شتر له باشووری کوردستان چاپکرا بوون و تیرازیان یان له
کتبخانه و کتبه فرشیه کاندانه مابوو یان زه که م بوو بوونه و،
به یه چاپخانیه (سه یدیان) مه هاباد نه م به ره مانیه چنگ د خستوو
به تیرازی زه له چاپی ددانه و دووبار له سنوور کانه و به هیه
و ا خدار کانه و له گه که لوپه له بازرگانی و قاچاخ کاندانه ئامدیووی
باشووری کوردستان دکرانه و خو نه رانیس که په شتر نه م به ره م
چاپکراوانه یان دسه نه که و تبوو، یاخود تامزیه د خستنی بوون به
نه و هیه یان نه، له نرخه کی مام ناو ندانه هاتنه ناو شار و
گوند کانه و خو نه واران د یانکه ین.

کتبه قاچاخ کان یان قه ده غ کان

چن فره، سرکه یی، قوماشی پیاوان و ژنان په او گه ره وی بسته، فستق
وخ نه و وسم و، جگه ره ... له گه و ا خدار کانه و به نه و گوندو
سنوور کاندانه هاتنه کوردستانی باشوور به تایبه تی به د قهری
پشه رو شارباز و په نجو و شاندیه و هه بجه و گه له گ شو نه تی تر،
نه م کتبه بان شه ره له گه نه م و ا خدارو قاچاخچیان نه و د هاتنه
نه ردوگای شان دهری، قه اچوالان و میراواو شاناخسه و ... گه له که شو نه تی
تر، نه و نه دی من بزانه نه وانه زیاتر به م سه له ی بازرگانی له گه
قاچاخچیه کانه و کتبه بیان ده نه، نه م به نه زانه بوون، که مال
مرویه یی، حه م لاو، ملاحه سن که له گه که مال خزم بوون، نه مان زیاتر
له گه قاچاخ کانی شارباز ره و به ناو سه ربازگه و م گه کاندانه له
سنوور کانه و که زه ریش په م ترسی بوون د یان هه نایه مرو و
شاناخسه و قه اچولان و ناو شاری سه له مانیه و به نه م و مانان و
هه نه که کتبه بخانه دا ساخیان دکردنه و، نه وانه له سه له مانیه نه و
کتبه قه ده غ کراوانه یان د فره شه، کتبه بخانه (په یام) له که تایی

شقامی مـولـوی بـرانـبـر سـرـکـایـتی زانکـی سلـمانـی جارـان،
 خاوانـکـی مامـستا ئـنوـر برزو بوو. کـبـکتـبـکانـو دـستگیرکـراو
 پاش چـند ساـکـکـ ئازادکـرا، کـتـبخانـی زمناکـ خاوانـکـی خوالـخـشـبوو
 مـلاسـعیدی زمناکـ لـ شقامی کاو، کـتـبخانـی ژیان
 خوالـخـشـبوو مامـستا مستـفا، کـتـبخانـی هودا، تـنـیش مزگـوتی گـور
 خاوانـکـی خوالـخـشـبوو مامـستا ئـحمـد، ئـمانـ، وکـ کـتـبخانـی
 فرمی بـنـهـنی و دزیـو کـتـبـکانـیان بـاودـکردـو و دـفرـشت،
 ئـمـش لـ شقامی مـولـوی و کـدـستگـی سـر شقام ئـم کـتـبانـمان
 لـ قـاچوالان و شانـدـری و هـبـبـو بـستـستن وقـا دزـو دـهـنا
 بـ سلـمانـی و بـاومان دـکردنـو و دـمان فرشتن ئـوانـی شقامی
 مـولـوی وکـ خوالـخـشـبوو شـهـید مـحمود خاکی، یوسف محـمـد،
 ئیسماعیل محـمـد، شـخـ عومـر محی ددین، کـمال کـنـدـر، دلـر
 غـفور، شـهاب جـمال، عوسمان، خالیدی حـمـاکـکـ و مامـستا محـمـد
 مـحمود حاجی مامـندی، کـ ئـم دووانـی دوا بیان بـکتـبـکانـو
 دـستگیر کران و لـ (۲۴ـ۶ـ۱۹۸۴ تا ۳۰ـ۶ـ۱۹۸۵) لـ بـندیخانـ
 مانـو، کـ پاشان جـری دـستگیرکردن و مانـو یان لـ بـندیخانـ
 لـ زمان و بـیـرـو وری خـیانـو لـ پاشکـی ئـم نوسینـدا
 بـاودـکـینـو، من و مـحمود خاکیش چـندجارکـ بـهـی چاوانـدـری و
 کـتـبـکانـو دـستگیرکـراین و گیراین و براینـ ئـمنی بـلد و پـلیسی
 سـراو بـهـی لـکـکـینـو و وریای و یـکـ دـنگی خـمانـو ئازاد
 کراین، چـند جاریش هـبـبـو و ئاگادارکـراومـتـو لـ سـر دانان و
 بـاوکردنـو و ئـو کـتـبانـ، تـنانـت بـ خزمـتگوزاری شارـوانیش
 هـراسانـیان دـکردین. یـکـدوجاریش ملازمی ئـمن (علاء) لـ سـرچاپکـراو
 کوردی و تـنانـت عـرـبـبـکانیش هـبـبـو شـی لـدـکردووم کـ ئـو کـتـبانـ
 دانـنـم ونـی فرـشم وکـ ملوانکـی شینی شـریف، و دیوانی پیرـمـرو
 قانع و... ئاسایشی بـعـس هـمیشـ کـتـبـفرشی سـر شقامـکانی خستبوو
 ژـرچاوانـدـری و فشارـو و زورنـمان دـتوانی هـموو کـتـبـکـ بـ خـک
 بفرـشین ئـو و نـمان ناسیایا نـمان دـتوانی کـتـبـکانـیان
 پـبـفرـشین، بـجگـلـوانـی کـمتـمانـمان پـیان هـبوو، بـتایبـت
 خوـندـاران و شاعیران ونوسـران و هـند بـبـو بـری فرمانگـو
 قوتا بخانـ لـ موشتـریـکانـمان بوون دـمان ناسیین و چاپکـراو ئـرانـی
 وکـتـبـ (چـپـ) عـرـبـبیـکان و بـاوکـراو و کـمـمـی زـحمـتکـشانی
 ئـران لـ گـی کاک فاروقی نـقـشی و ئـوانی ترـو، وکـ حزبی
 دیموکرات لـ گـی عـبدولقادی دـبـاغی و کـمـمـی یـکـسانی
 لـ گـی کاک عـبـو کاک مـنسور و بـیان دـگـی اندینـ ناو شارـو و
 بـاومان دـکردـو و کاریگـری زـری لـ سـر خوـندنـو و خوـندـرکان
 هـبوو .. محسن شاسواری گـفـاری چای لـ شاخ کـ خـی بـاو

دېکړدو و دې دې دې کرد وېک سرنووس رو خا وې نی گې فار کې بې دې هې نام بې بې اوکړد وې، گې لېک با بې تی تریشمان بې او دې کرد وې وې کتې بې کانی پاسک زیاتر لېک گې مام ستا عې بدوېا ئا گرین و بې کتې وې حزبی شیوعی و... ئې وان زیاتر بې ندې بې اوم دې کرد وې وې دې م هې نان بې شار بې لېک گې تایبې تی و قاچاخ لېک دا، جگ لې کتې بې کانی لک لې لایې سې یدیا نی مې ها باد وې چا پکرا بوون.

بې شېک لې ناوی چا پکرا وې کانی مې ها باد

دیوانی پیر مې رد، دیوانې کانی قانع وېک چوار باخی پېنجوېن، گوېا وې مې ریوان...، دیوانې کانی گې ران بې هې شت ویا دگار، فرمې سک و هونېر، دیوانې کانی وې فیک سا بیر، پشکې کان ئې گې شې ند وې، وې ژنې، دیوانې کانی شېرکې بې کس، تریفې هې بې ست کې ژا وې گریان، کا وې ئا سنگېر، توتنې وانی مې لا ئا وارې، کوردو کوردستانی شوکړولې بابان، کوردستان و کورد دکتېر عې بدولې حمان قاسملې، شېرې فنا مې هې ژار، هې ژار بې کوردستان، مې موزین، خیام، کتې بې کانی عې لی شېر یعې تی، سې ید قوتب ئې مانی دوا یی لې تاران چا پکرا بوون، کوردو کوردستان ئې مین زېکی بې گ سې بېرگ بوو لې یې کتې بې دا، دیوانی ناری کا کې حې مې بې لو، دیوانی ئې فخې مې، دیوانی تاهربې گې جاف، دیوانی ئې دیب، دیوانی ئې دې ب، ملوانکې شین شېر یف، تارک وې وون و نا وې جو دای و پاش وې کی مام ستا هې من. پېکې نینی گې دا حې سېن قزې جې، پې شمېر گې وې حیمی قازې، کتې بې کانی سې ید عې بو بې یدوېای ئې یوبیان لې تاران چاپدې کران، کتې بې کانی سدیق بېرکې یې...، چواریندې کانی باب تاهیری عوریان، پې شینې کانی عې لی بې گې جاف، زېری تریش...

سېرنج و وې و نکر د وې

زیندان بې هېر یې کې کمان نامې نیې، زیندان جې گې زېرکې لې خې کی باش و خې کی خراپې، ئې مې تې نیا لې خې کې باشکې دې دوېن کې گې و جې گې یان کونجی زیندانې، نیشتمانې رو وې دژې نا دادې رو وې و ستې م خې کاکې دې نگی وې و بېرزدې کې نې وې و بې گز نادادی کې مې گې و ستې مدا دې چنې وې و ژوورې تاریک و شې دارې کان جې گې و ما یېانې و زیندان مې نزې گایان، هېر بې هې نادادی و پې شې لکړدنی ماف و ستې مې کې مې گې و دې سېا تې وې، ئې وانې بېرگریکارن لې کې مې و زوې ملې کراوان زیندان و مېرگ و لې سې دارې دان هې دې بژېرن و باکیان لې گیانفیدای خې یان لې پېنېا وې سې ربې سې تی و ئازادیدا نیې، کې واتې سیاسېت و بې گزدا چو نې وې دې سېا تې کی ستې مکار پې وېستی بې خې بات و تې کې شان و خې فیدا کاری و گیانې خشین و ژووری تاریکی زیندان هې یې، بې یې تا نادادې رو وې و ستې م هې بېت لې ناو کې مې گې دا زیندان و خې فیدا کردن بې گیان و جې ستې هې ردې بېت.

بواری و شنبیری و زیندان

لەم ژووێ مر قای تیدا هه‌و‌ست و گیان فیدایی شاعیران و شنبیران و هون‌رم‌ندان به‌گشتی م‌ژوو‌یی‌کی دورو در‌ژ و قوربانیدان و گیانب‌خشی نی تو‌ژ و وناکبیرو ه‌شیار‌کی ن‌و ک‌م‌گ‌م‌ژوو‌یی‌کی پرشنگدارو ل‌ م‌ژوو‌ی مر قای تیدا، ه‌زاران شنبیرو نووس‌رو هون‌رم‌ند، زانای به‌ه‌و‌ست ل‌س‌ر به‌ره‌م و نوسین و به‌چوون‌ جیاوازو نات‌باکانیان ل‌ د‌س‌ات و ک‌م‌گ‌م‌ژوو‌یی‌کی تیر‌ر و کوژران و زیندان و د‌رب‌د‌ری بوون، بوون‌ت‌ ج‌گ‌ی شانازی گ‌ل و ن‌ت‌و‌و ک‌م‌گ‌گ‌ک‌یان، گ‌لی کوردیش به‌د‌رنی ل‌شانازی ئ‌م تو‌ژ‌ی ک‌م‌گ‌گ‌ی کوردی، د‌یان نووس‌رو وناکبیرو هون‌رم‌ندو ت‌ک‌ش‌ر ل‌س‌ره‌و‌ست و به‌ره‌م و به‌چوون‌ جیاوازو نات‌باکانیان ل‌ به‌ران‌ب‌ر د‌س‌ات و به‌رگری ل‌ ماف و ئاین‌د‌ی خ‌ک، یان گیانیان فیدا کردوو یان کونجی زیندان ج‌گ‌یان بوو، د‌یان نووس‌ری و‌ک‌ شاکرف‌ت‌اح، ع‌بدولخالق م‌عروف، د‌شاد م‌ریوانی ج‌مال عیرفان، ئ‌ئووف زوهدی، م‌ل‌ع‌لی، ل‌پ‌ناوی گ‌لدا ش‌هیدبوون وتیر‌ر کراون، ئ‌ویش ل‌س‌ر به‌ره‌م و ه‌و‌ست و به‌چوون‌ جیاواز‌کانیان بوو، ل‌ د‌ژی ست‌می د‌س‌ات و ئ‌گ‌ری بوو ل‌ س‌رب‌ستی و ئازادی گ‌ل‌د‌یانی و‌ک‌ کام‌ران موک‌ری، ح‌م‌سا‌ج دیلان و... ل‌س‌ر به‌ره‌م و ه‌و‌ست به‌رز‌کانیان و به‌رگری ل‌خ‌ک و نیشتمان، زیندان و ژوور ش‌دار‌کان ج‌گ‌یان بوو.

ک‌م‌کاری زیندانیی سیاسی‌کان

دوای ئ‌اپ‌ینی زستانی سا‌ی ١٩٩١، چ‌ندین ئ‌ک‌خراوی سیاسی ئ‌د‌بی ک‌م‌ل‌ای‌تی و مر‌یی ج‌به‌به‌ج‌ر ل‌ کوردستان به‌ه‌یی ز‌م‌ین‌سازی و ل‌ باری ه‌لوم‌رج‌ک‌و د‌ام‌زران، ی‌ک‌ک‌ل‌و ئ‌ک‌خراوان‌ یان ل‌و س‌ندیکا د‌ام‌زراوان‌ی، د‌ام‌زران به‌ به‌رگری ل‌زیندانیان(ک‌م‌کاری زیندانیانی سیاسی کوردستان)بوو، ئ‌ژ‌ک‌ به‌زان م‌م‌ستا م‌د‌م‌حموودو خالید ح‌م‌ک‌اک‌م‌بینی، وتیان ت‌ ئ‌اگاداری ک‌ئ‌م‌ ل‌ ناوا‌استی سا‌انی ه‌شتادا به‌ه‌ی ک‌تب و به‌او‌کراو‌کانیان‌و، ل‌ ش‌قامی م‌ول‌وی ت‌ن‌یشت پ‌ست‌ د‌ست‌گ‌یرو زیندانی کراوین، منیش وتم ز‌ر‌است‌و زیات‌ر ل‌ سا‌ک‌ ل‌زیندان مان‌و‌و ه‌رباش بوو به‌و ک‌تب‌بان‌و ئ‌می ن‌کران و ن‌کوژران، ئ‌وان وتیان به‌ی به‌ت‌ د‌ئ‌ین: به‌کو‌هاو‌کاری مان‌ب‌ک‌یت به‌شای‌تی دان به‌مان ل‌ک‌خراوی ک‌م‌کاری زیندان‌ سیاسی‌کان به‌ ئ‌وی پ‌ناس و‌ر‌گ‌رین و ببین به‌ئ‌ندام ل‌و ئ‌ک‌خراو‌دا، منیش گوتم به‌س‌ر‌چاو ه‌رکات‌ک‌ بتان‌و‌ت‌ د‌م‌ل‌گ‌ت‌ان و شای‌تی د‌د‌م، به‌م‌دیار ئ‌و زیندان‌بوون ل‌ به‌ندیخان‌و ماو‌ی‌کی ز‌ریش ه‌ردوکتان ماون‌ت‌و‌و م‌س‌ل‌و‌ه‌کاری د‌ست‌گیرکردنتان ک‌تب و به‌او‌کراو‌کان بوو و ئ‌تر شای‌دی به‌چی‌؟

ئوان گوتيان وتويان تا ئستا دسا وبابتى لىم جىرمان لىسار
 گرتنى ئىو و مانان بىكتىبىو بى نىھاتوو و ئىو يىكىم كىسن
 كىداواتان پىشكىش كىردوو لى سىر ئىم بابىت و داواى پىناسى
 زىندانىانى سىياسى دىكىن، منىش ئامادىى خىمىم دىربى و لىگىيان
 چىم بىكخراو كى، ئوكاتى بىكىيان لىكى تايى شىقامى سابوونكىران
 و نىزىك ناو ندى ئىژھىات و دوكانى ناوبىھاربوو، كىمن چووم ئىو
 برادىرى لىو بوو وتى: دىتوانى سولند بىخى كى ئىم دوو كىسا
 واتى: مىم دىم حمودو خالىدكا لىسار كىتب و چاپمىنى قىدغى
 دىستىگرىراون و زىندانى بوون، منىش بىدىنبايىو و وىام داىو و
 ووبىو ووتى: تائىستا بابىتى لىم جىرمان و زىندانى كىردى
 كىسايى تىمان لىسار كىتب و چاپمىنى قاچاغ و قىدغى بى نىھاتوو و
 ئىم يىكىمىجىر لىم جىرمان بابىتى دىبىستىن و تىمارى دىكىن،
 بىپاش وتىكانىم كىو رىگران، وفىرم و دىسىپكى دىو وىمىندىكرى
 ناويان تىمارىكرى، پاش ماوىكى مامىستا مىمىدم بىنىو وتى:
 ئوكاتى تىمان بردوو ماندومان كىردى وشايدىت دا بىمان، تا
 ئستا پىناسيان نىداو پىمان و وتويان چاوى بىكىن ئىم بابىتى و
 گىرانى ئىو زىر نامى و غىرىبى، بىام وىكى سىمىم و پىشلىكارى
 لىمافى ئىم دووكىسا دا كراو تائىستا وىكى زىندانى سىياسى و شىبىرى
 پىسند نىكراون، ئىوش بىپىشلىكردى مافى ئىم دووكىسا دىدرىتى
 قىمىم بىداخو، بىام ئىم دىستىگرىكرى و زىندانى مامىستا
 مىمىدو خالىد كى لى سىر كىتب و چاپمىنى زىندان و دىستىگرىراون
 جىگى شانىزى و سىر بىر زى ئىم دوو كىسايى تىبى لىمىژووى خىياندا.

زىندان و كىتب

زىرك لى خىكى نىشتمانىپىرو بىھى بىاوكىردى وى كىتب و بوارى
 شىبىرىو، لىزىندانىكانى بىعس و ئىمىكانى تىرى پى لى سىمى
 داگىركىرانىو كىوتونىتى ژوورىكانى زىندانىو و ماوىپىكى زىر
 زىاننان تىدا گوزىرانىدوو، مىن تىنبا دوو كىس لىو كىسانى دىخىمى
 پىش چاوانى ئىو بىبىز كى لى سىر بىاوكىردى وى كىتب و چاپمىنى
 دىستىگرىراون و ماوى سىكى زىاتىر لىزىندانى بىعس لى شارى
 سىلمانى ماونىتىو، ئىو شى مامىستا مىمىد مىمىستىفا حاجى
 مامىندى و خالىد مىمىدكا لى بوون، كى لى ياداشتىكانىاندا چىننى
 دىستىگرىكرى وھىكارو مانىوان لىزىندان و بىندىخاننىكانى حكومتى
 بىعس لىبىر و رىبىكانىاندا دىخىن و، ئىوش بى بوارى ناكبىرو
 رىشىبىرى زىر گىرنگى و مىژووىپىكى پىو سىتى كى لى بارىيانىو بدو مىن،
 ئازارو نىھامتى و ناخىتى ئىم جىرمان كىسانى بىخىندى و، ھىروھى
 خىكانى شىبىرو خولندىوار لىبىئاگابىن، ھىرچىند پىش ئىمانىش

چەندىن كەس بەھەي بەاوكردنەوى كەب وچاپەم نىيەو كەوتونەتە
بەندىخانەو زىندانەو ماو يەك ژيان وتەم نىان تەدا گوز راندوو،
وەك مام سەتا ئەنوەر برزوو، مەلاح سەن مەمەد، كەمال
حەم سەعیدمەروەي، يوسەف مەلاح سەن، مەحمود خاكى، عومەر
عەبدولھەمانى كەتەبخانەي سەلمانى، شەخ ئەنوەر، يوسەف مەمەد،... و
گەلەك كەسى تر كەبەھەي چاپەمەنى وبەاوكردنەوى كەتەبى
قەدەغەكراو وە لەلايەن ئاسايشى ژەمى سەركووتكەرى بەعسەو
لەزىندان و بەندىخانەكانى حكومت توندكراون و جەرھە ئازارو
ئەشكەنجە دراون كە نمونەي ئەو ئازارو زىندانىكردنانە لە
بەندىخانەكان لەم دووپاداشت و پىر وەريپانەدا دەپىرەت.

یادداشتی زیندان

بہائی کتب قد غ کا نزو

(1)

محہمہ د مہممود مستہ فا

١٩٨٥__٦__٣٠ ت١ ١٩٨٤__٦__٢٤)

چِه نیه تی دِستگیر کرد نم لایِ پان ئه منی سلا ما نی

[illegible]

سلـمانى كـمى كـمى، لهـو هـند پـرسىاريان لـكـردىن و سوـنديان
 خـوارد ئـهـگـهـر اـست بـيـن هـهـر هـهـمان شـهـو دـهـچـينهـوه ناو خـزانى
 خـمان، بـهـام وـهـامـهـكانى ئـمـه بـه دى ئـهـوان نـهـبوو. له پاش
 ترسانـكى زـر و لـدانى چـهـند زـلـلـهـيـهـك هـهـر ئـهـو شـهـوه هـوانـهـى ئـهـمنى
 سلـمانـيان كـردىن. له ئـهـمنى سلـمانى هـهـر دووكمـان پـهـكهـوه بووين،
 پـيان و تـين ئـوه گـهـنـجـن سـهـرهـتـاي ژيانـتـانـه اـستـيـمان پـهـ بـيـن،
 وـهـاـهـى دـهـچـنهـوه ناو كـهـسوـكارـتان. ئـمـ كـتـبـانـه قـهـدـهـغـهـن دژى
 شـن(الثـور)، له كـتان كـيـو و وـهـرـگـرتـوـوه. له كوـوه
 هـناوتـان. چـنـتان دـهـسـتـكـهـوتـوـوه. له وـهـامـدا و تـمان وـهـاـهـى له
 دـهـسـتى خـهـك له بازـا كـيـومـانـهـو ناـيان نـاسـين. مـن و تـم: ئـايـا تـ
 شـتـك له بازـا بـكـيت بـه كـهـسـه فـرـشـيارـهـكـه دـهـيـت ناوت چـيـه؟ زـر
 توو هـ بوون و يـهـكـسـهـر چـاويـان بـهـسـتـيـنهـوه و زـريان لـدان و بـه چـاو
 بـهـسـتراو و كـردـيانـيـنه دـهـرهـوه و خـالـيدى حـمـه كـيـان بـانـگـكـرد
 ژوورـهـوه، بـه مـهـزـنـده زيـاد له نـيو سـهـعـاتى پـچـوو، لهـو ماـوهـيـدا كـه
 دـهـنـگى پـسـتا و قاچـيان دـهـهـات شـيـ دـروونـيان لهـگـه دـهـكـردىن و
 دـهـيان و تـ له دواى لـدان و كـارهـباو ئـهـشـكـهـنـجـهـى زـر هـمـيان
 دـهـكـهـيـنـو. پـاشـان مـنـيـشـيان بـرـدهـوه ژوورـهـوه و يـهـكـسـهـر و تـي: هاوـكـهـت
 كـه ناوى خـالـيدـه هـمـوو اـسـتـيـهـكى پـوتـوين و چـتـ ماـهـوه، تـش هـهـر
 وـهـكو ئـهـو اـسـتـيـى بـيـت، چـونـكه گـهـنـجـيت و، بـ ژيانى خـت دـهـخـهـيـته
 دـزـهـخ و مـترـسـيـى و. و تـم: هـهـر چـيـم پـوتـوون هـهـر ئـهـوه يـاـسـتـيـى كـي،
 مـن له پـناـوقـوت و ژيانـدا ئـهـوهـم كـردـووه، نـهـمـزانـيـوه كـتـبـكان
 قـهـدـهـغـهـن. و تـي وـنـدى هـكـگـاو و خـفـش جـهـلال تاـهـبانى. كـه ئـهـو
 دژى حـكـومـهـتـه؟ و تـم مـن سـهـيـرى ئـهـو كـتـبـهـم نـهـكـردـووه. و تـي: تـهـنـها يـهـك
 كـتـبـبـنـيـه، زـيـاتـر له بـيـست كـتـبـبى وـهـاى تـدـايـه، بـهـام ئـوه هـهـر له
 مـنـداى سـهـر بـشـكـهـوه هـهـر فـرى خـيـانـهـت و درـ كـردن، بـه شـق نـهـبـت
 يـهـك و شـهـى اـست له دـهـمـتان نـاكـو و تـ خـوار و. كـهـوتـه لـدانـم بـه
 كـبـ، بـه جـرـك هـيـچ مـرـفـك ناتـوانـت گـيـانـلـهـبـرـيـش ئـاـوا نـازـار
 بـدات. بـه دـهـم لـدانـهـوه بـهـرـدهـوام جـوـنى دـهـداو و شـهـى دووبـاره
 نـهـدـهـكـردـهـوه، هـهـتا له هـشـخـم چـووم. كـاتـك بـه ئـاگـا هاـتـمـهـوه له
 ژوورـكـدا بووم تـهـنـها يـهـك بـه تـانى تـدا بوو. هـمـوو دـيـوارـهـكان
 نووسـراـبوون، دـيـمـهـنـكى ترسـناك، لـسـر دـيـوارـكان نووسـراـبوون ئـاخ
 خـوايـه چـيـم كـردـبوو ئـهـمـهـت بـهـسـهـر هـنام، بـه خـوـن نووسـراـبوو
 كـوردـسـتان، كـه اـسـتى يـادـگـاريـهـكـه هـهـرگـيز له يـاد ناچـت، بـهـام
 ئـهـوهـى لهـو كـاتـهـدا دـم پـيـخـش بوو سـهـيـرم كـرد، خـالـيد له ژوورـهـكـدا
 بوو، دـخـى له مـن بـاشـتر نـ بوو، و تـم ئـخـهـى خـالـيد ئـهـوه لـرـهـيـت.
 و تـي: بـ پـتـخـشـه و تـم: ئـهـمـهـكان و تـويـانـه تـ نـازـاد بووى،
 اـسـتـيـهـكـانـت درـكانـدووه، ئـخـهـى كـه درـ بوو. زـرى پـنـهـچـوو دوو

هاتنه ژووره وه، يه كه ميان وتی: تعال جلال، وتم من جه لال نيم
مهمه دم.. ديار بوو جگه (كـ ماری كورد) (شراره) يه ك له ناو
كتـ بـ كاندا بوون، نه ویشيان بينیوولـ پـ يه ك زلله ی باشی لـ دام
و ههروه ها زلله یه كیشی له خالیدیښدا، وتی: نه تان ده زانی كه
خیانه ت بهری كورته، به سزای خـ تان ده گهن. ده بـ تـ بتان كه ین به په ند
بـ هاو كارانتان. نه وان دـ سـ زانه له به ره كانی جه نگدا به رگری
ده كهن. نه وهش لـ پشتـ وـ خه نجهری ژه هراویمان لـ ده ده ن! نه و چوو
دواوه و نه منه كه ی تر هات وتی: نه و قوتوو یه كه به كاری بهـ نن بـ
پـ ویستی، وه اللـ يه ك قه تره پیسی بكه وـ تـ ده بـ تـ به زمان خا وـ نی
بكـ نـ وـ، يه کی دوو كـ بـ ی باشی گه یان دینـ و ـ یشتن. نه و شه وه له
به ر ئازاری لـ دان كه سمان خه ومان لـ نه كه وت. هه ردوو كمان به ته مای
ژیان نه ما بووین. به دم گریان وه وتمان نه مه خـ مان ـ یشتین توخوا
با لـ دان كـ مان پـ نه دات. په یمانمان بـ يه كدا. من درـ يه كه یانم
بیری خالید هـ نایه وـ و وتم: خالید من توانیم نه و درـ يه م به سه ردا
تـ په ـ، كه وتیان تـ به ربوویت يه ك وشه یان پـ نه دركاندم. به یانی
پیاوانی نه ژـ م هاتن بردیانین، به ـ ام نـ مان دـ زانی كات چه نده، چونكه
هه تا قه ـ هم و پاره و هه رچییه كمان پـ بوولـ یان وـ رگرتبووین. گه یستمه
به ر قادرمه یه ك قاچم به ر قاچی كه وت، وتی: گه واد (حاقید) ن نه وه به
ئاره زوو شه قم تـ هـ ده ده یت؟ وتم وـ لـ نـ م زانی، شق و شه قاز
للـ یـ کی زـ ربـ هـ زی لـ دام و وه ك جارن بردمیان بـ ژووری
نه شكه نه دان و هه ر وه ك جارن وتی: به شه رفم به ویزدانم نه مه دوا
ساته كانی ژیانته ـ استی بـ و بچـ ره وه ناو كه سو كارت، نه گهر ـ استی
نه ـ یت: كه سو كارت هه مووی ده گرین.. وتم وه لـ نه وه هه موو نه و
ـ استیانه یه كه نه یزانم و هیچی تر، من درـ ناكه م. وتی: درـ..
درـ.. بـ ـ است ده زانن!! توخوا نه وه شایسته ی ژیانن كه وته لـ دانم و
وتی: نه م جارهش قه یناكات ناتـ پـ نم وه كو سه گ، به ـ ام باش بیری
لـ بـ كه ره وه. دوا ی نه وه به چاو به سـ تراوی بردیانه وه
ژوورـ وـ. (خالیدی همه كا كـ) كه له من به ته مه نـ رو چاو كراوه تر
بوو وتی: با هه وـ کی ـ اكردن بده ین، وتم چـ ن؟ وتی با له م
په نجه ره یه یی سه ره وه ـ ابكه ین، وتم نه ی چـ ن ساحیه كه ده ربـ هـ نین؟
وتی: من نه چه سه ر پشتی تـ و نه گهر زانیم نه گه هه یه بـ هه ـ تان
ساحیه كه ورده ورده ده رده هـ نین، وتم (خالید) پـ مان بزنان زـ ر
خه ته ره.. وتی: چ هیوا یه کی ژیان هه یه بـ نه مه جگه له مه؟ (خالید)
چوو سه ر پشتی من دهستی گه یشته ساحیه كه و خـ ی به رز كرده وه و سه یری
كرد وتی: به داخه وه هـ زـ کی زـ ری لـ یه و ناتوانین هه ـ بـ ین. نه تر هیچ
هیوا یه کی هه ـ هاتن لـ لامان نه ما وـ ئومـ د بووین لـ بیرـ كـ كـ مان. جار
جاره ده هاتن به ر زلله یان ده داین. چه ندین جار لـ دان و

ئەشكە نەجەدان دووبارە دەبوو. ھەموو جارەك چەندىن دريان دەکرد
كە ئەمە ئاخىر ئىزى ژيانمان دەبت. بەلام ھەر ھەك جارەكانى پىشتىر
بەدر دەرتەچوو. چەندىن جار دەيان وت: كارەباتان لەدەدەين.
ھەتان دەواسين، بەلام ھىچى ھەندەي ئەو كارىگەر نەبوو كە
دەيانوت كەسوكارتان دەھەننە ئىزى. خەزگە ئەو ديمەنانە ھەك خەي
بتوانرايە بە پىنووس نىشانىدەرت. ھەزمان دەکرد يەكجار ئىحمان
دەرىچە و نەجاتمان بەت. لەگە (خالىد) باسى ژيانمان دەکرد
دەمانوت: خەزگە خودا ئەم تەمەنەي كەتايى پىھەنايە، چەندىن جار
لە خودا دەپاينەو بە ئەم مەبەستە. دەمان وت: گرىمان ئىستا
بەربووين و ئازادىن، ئايا ئەم بەندىخانەي لەو ئازادىيە خەشتىر
نەيە. لە بەندىخانەي كى بچووكەو دەچىنە بەندىخانەي كى گەرەتر.
لەم قەسە باسانەدا بووين ئەو نەدەمان زانى گەنجەكى قىز زەردى
جوانيان ھەنا. ھەموو گيانى ھەر خەلەبوو. ھەر لە دەرگاكوە يەك
پاينە پەو نە بە دەمدا كەوت. بە ئەمەيان وت: يا اللە گەوادىنە
بەنە دەرەو. بەردىانەنە ژوورەكەو كە سەيرمان كرد زىندانىيەك
زەرى لەپە. لاو كە بە ناوى (مام ھەزار) ھەو پىشوازي لەكردىن و يەكسەر
بە ئەو ھى بوار بەدات بەدەنگەكى بەرز وتى: ئاگاتان لە خەتان بەت
نەن: زىندانين، پياو خراپمان تەدايە، چىتان وتوو ھەر ئەو
بەن: ئەمە دەبت شانازى بەم گەلەو بەكەين كە ھەموو لەدان و
ئەشكە نەجەدانى دۆزمنان نەيتوانىو يەك زەھ لە ھەزرى
نىشتمانپەرەرى و ھەو ھەستى جوامەرانەي پياو كى ھەك (مام ھەزار)
لەق بەكات، بەكو بەھەز دەبت و ھەو ھەزگار كەردنى گيانى كوردەك
دەدات كە ھەرگىز نەيدىو لە زىنداندا نەبت. دەبت چە ھەك بەت.
دەبت چە ھەستەك بەت كە خەي لە ئەمە دىخى باشتىر نەيە، بەلام گيانى
ئەمە لا گەنگەرە لە ژيانى خەي! ھەزار دروود ھەزار سەا. ھەزار
جار ئافەرىن. ھەزار ھەزار جار دەستخەش كە نەتەشت بەكەوينە تەھى
دۆزمنەو گىانت ھەزگار كەردىن. خەزگە ئەمانە نمونەيان گەشاو تر
بوايەو ھەرگىز لە ياد نەچونايە. ئاخە ئەو پياو ھەو چەندىن قارەمانى
تر بووين كە ھەموو ھەنى و ئام ھەزگارى ھەزارانى ھەكو منيان كەرد و
گيانى خەي بەخت كەرد بە پىناوى خەكە تەدا، بەلام بوار
نەخسەبەت بنوسەت، بەداخەو. ئىتر ھەر كەس پىرسارى لەدەكەردم
لە ناو زىندانەكاندا وام دەزانى لە بەر دەم جەللادەكاندا زەبە
زەللى قەسەم دەكەرد. ئىزانە شەكەكان دووبارە دەبوونەو. لە ناو سە
ژوورى زىنداندا، ھەر سە ژوورەكە پەيوەندىيان بە يەكتەرەو
ھەبوو. زىاد لە ھەفتا زىندانى تەدا بوو، ئەو نەدە قەرەباغ بوو
لەكاتى نوستندا جەگەي ئەمدىواو ئىو دىوو نەبوو. (مام ھەزار) بە
يەك گەزان ھىشى زىندانىيانى دەتاشى و دوايى گەزانەكەيان

لډهسه ندهوه. زيندانييه كان زږ له خواردن و پوښتيا كاني ژياندا دځيان خراپ بوو، كه هرگيز نهو بارو دځانځ به بيري مړځدا نايه ته تا گه ښتووه دځك به چنه زيندانييهك، يهك جگهره يان دهكشا. هر يهكهو يهك مژ، كه نهگر يهكك مژهكه ي درځر بوايه ټاگدار دهكرايو، له لايه هاوكانيهوه.

(خاليد) دهنگي ځش بوو، گرانى مهزهرى خالقى دهوت، زيندانييه كان له باتي دځيان ځش بټ دهگران.. نموونه ي ژيانى سخته نهوه بوو، خواردنى ټټواره بهجړك خراپ بوو كهس نه يدهخاردو وهك ځي ده يا نبردهوه.

ناوى زږ بى زيندانيانم له ياد نه ماوه، بهام نهوه ي له يادما ماب نه مانه: (خاليدى همه كاكو، مام ههزار، سږان، جهبارى شځ عهلى پا هزان، هاوځى حاجى نهحمه دى پا هزان، كه مالكي تر له شاندهر گيرابوو، خهسرهو، حهسين، مهلايهك لهسهر سنوور گيرابوو، همه ي مام عهلى، مامستا عه بدول هحمان، ههقا، عه بدو، سىروان، سه يفه دين،...).

كه له زينداندا بووين شتى زږ ناځش وويده دا. گر به هه هدا نهچووبم (15/10/1984) بوو ژنك گيرابوو زږ نهشكه نه ده درا. نزيك نهو ژوورانى ټمه بوو، زږ هاوارى دهكرد بهجړك هيج مړځك نه بووله دهنگهكه نهگرى. سځ شو بهردهوام بوو، ټيتر نازانم بهربوو يان شهيد كرا. هرگيز نهو دهنگ و گريانه م له ياد ناچټ. نهو دځ بهردهوام بهرهو خراپتر دهچوو. ټمه سهرسخت بووين يان مړځ سهرسخته! هر يهك دهقيقه ي به سعاتك و يهك ټيتر به دوو مانگ ده بوو له درځيدا. نهو كوردپهروهرانه ي كه دمينه و شه ترنجيان له ناوى سهموون دروست دهكرد و بهرهنكاري دوژمن ده بوونهوهو لهژر دځشك و به تانيه كاندا ده يانشاردهوهو شهوگاري دمه اوكو و ترس و ټقاندنيان پ كورت دهكردهوه..

ههزاران سځاو له گيانى پاكي نهو كهسانه ي كه ټيتر پاكيان بهخشي و دنياى نازاديان پ بهخشين.

خڙگو ټاوا ته کانم تاسان-دروونم بوو بوو به لانهی دیمه نه ترسناکه کان ټو دیمه نانهی که لاوانی ټم خاکه تیادا ټشک ټنج ټده دران و له ناو تابووتی مهرگدا، نه بوون به دیاری ټکه سوکاریان. به ټټ: هه موو ټه گهر ټک له ټارادا بوون ټ من له ټش چاوم دیمه نی لټدانی کټټ، کاره با، پانکه، بوونی هټ بوو.

تاریکی ټشک ټنج ټدان، به ټام خټټاگری به سر هه موو ټه ماندها هټزی ټټد ټټخشیم و زیاتر به خټټم ده گوت: من لهو هه موو خه ټکه زیاتر نیم و ټویسته وره بهرز ټټ. ناب ټ به ټټم دټټیان خټټشبت، ټټوکا ټټی دټستگیرکرام دهیوت ټټچی وهستاوی- خټټراکه کټټبه کان بخهره ناو سندوقی ټټټم ټټله که وه، کټټبه کانم خټټراو ټټټل ټټل وترس ټټو دټخسته سندوقی دواو ټی ټټټم ټټله که وه به پا ټ خټټشمان خسته کوشنی دواو شټټر ټټو، که ټک دواو من کو ټټکی گه نجی تریان هټناو هه مان دهستوور به پا ټ خزانديانه ته نیستم- دوو چه کدار ټه ملاو ټه ولایان لټ گرتین و ټټټم ټټله که به رهو شټټقامی بانک ټ سهره وه ټټیشټ، -خه ټکه که هه موو لټ سټشټقام ټټو سهریریان ده کردینو منیش له دټی خټټمدا هه موو ټه گهره کانم ټ مان و نه مان لټک ده دایه وهو ټاو ټټم به خټټم ده کرد له چټټنیه تی خټټدرباز کردن و لټک ټټټیندو ټو قسه کردن. هه موو هیوايه کی خټټدرباز کردن ټټابوون. ته نها کلیلی ټزگاری زمان و خټټاگری بوون. له دټی خټټمدا زټر شتم ده گوت و دوايی ټ سوود له قه ټم ده دا. ټټ ټټی ټو برازایه م که ټشمرگه یه و له تیپی () (ی.ن.ک) ه زانیاری یان له باره یه وه نټټ. ټا ټم زمانلټدان، ټټ ټټی که سوکارو دایک و خوشکمان به ټنن و ټیهانه مان کهن؟ ټټ ټټی... ټټ ټټی... گه ټشتینه ټه منی به لده- کټټبه کانیان داگرت و بردیانه ټووره وه- کټټبه کانیان هټټشت- که سټک که کورد بوو ناو نیسانی کټټبه کانی ده خو ټندنه وه- نزدیکی نیو سه عاتمان لهو ټټچوو. چاوی من و ټو کو ټش که دوايی ناوم زانی (محه مه د مسته فا سه عید) بوو به سترایه وه- من به پشت ټنه که ی خټټم- توند ټټستیانم ټو و کټټبه کانیان کټټکرده وهو دیسانه وه به پا ټ خټټمان و کټټبه کانیان خسته وه ناو ټټټم ټټله که وه به رهو خواره وه که به ټی ټا ټسته ی ټټټم ټټله که

ديار بوو بهره و ئه من دهچووین، ههر لهگه وهستاني ئه تهمم بهله که دايان گرتين و به پا و به شق يهکه کيان له دواوه جار جار شهقه کی ته ههدهدام و چاوم بهسترا بوو، قاچم ههدهكهوت له قادرمه، به عهره بی جنه ويان دهداو سهريان دهخستم تا له ژوور كه ديار بوو شوینی لکه یينهوه بوو کردمiane ژووره وه. دیسانه وه يهك به يهك كته بهکانیان دهخونده وه كو و رگهانی كته بهکانی دکرد زمانى عر بی،-جار جار جنه ويان دهداو دهیان وت گهوادانه ئه م كته بانه چین؟ مهحه مه د که له من مندا تر بوو وتی: وه ها هی ئه مه له خه کمان که یوه، نه وانیش دهیان گوت ئه ستا هه موو شته كتان پ ده یین: لکه ره که - به تنها منی داناو جای کردینه وه لهگه (مهحه د). نه مجا لی پرسیم- ته ناوت چییه- وتم: (خالید)- وتی: باب ته کو کی گهنجی و په ویستت به زیان ههیه، دهزانين که قت له ئه مه نییه و نه مهش کردوته ههیه،- به یه نهگر است و به به پچ و په نا هه موو شته كه بهیت: نه وا ئه مهش بهره ات دهکین، به شهره فم هيچت لکه ناکه ين بهس په مان به له کو هه ناوتانه ول کهتان که یوه؟ نهوانه ی بهیان هه ناون کهن؟ ناویان چییه؟ وتم من نازانم له کهسی دیاریکراومان نه که یوه و نایان ناسين. ز له گه ما خهريک بوون به نه رمی،-زانیان هیچیان دهست نهكهوت و به هیوا بوون، نه مجا به که به که ديار بوو ناوی هه مووی واي ر بوو دهستی کرد به له دانم- به هه موو هزی خهی ههر له مله وه به خواره وه ماوه يهك بهردهوام به بهزهیی و دوور له هه موو ويژدانی مره قايه تی شو به شوینی لهشم جار لهگه جار و جهستم له ژر له دانداهينا اند ئازارم زر بوو، زياد له چاره که كه بهم جهره و به وهستان له ژر له دانداهيوم.. تا خهی ماندوو بوو نهینجا وهستاو وتی: ها ده ییت چی؟ ده ته و ته بهردهوام لهت دم یان استیمان په ده ییت:؟ هیچم نهوت، بهام له دی خه مدا ده مگوت خوا بكات ههر که به بهت. بهام نهو دیسانه وه دهستی کرده وه به له دانم و زیاترو توندتر، بهردهوام پشتم زر له دانی بهردهكهوت به جر كه كراسه کهی بهرم شه شه بوو، ههستم کرد پشتم گرم بوو، ديار بوو که خوینی له هاتبوو، پاش ماوه يهك ئيتر ههستم له دهستداو ئاگام له خه م نهما، بهام که هه شم هاته وه له ژوور کهدا به تنها که تبووم، چاوم کراوه بوو، ژوور کی بچووکی دووبه س م تربوو.

سهره تا چاوم به خوځنده وهی نووسراوی دیواره کان هه ځه ناو ویستم
هه ځم، به ځام به زه حمهت له تاو ئازار ده جو ځامه وه. نووسراوی سهر
دیواره کان بریتی بوون له هاوارو سکا ځاو دروشمی کوردو کوردستان و
ش ځځش، (ئاخ کوردستان، ئیتر نات بینمه وه، سهرش ځځی ب ځ دوزمن... هتد).
له بهر ئازاری یستم ځم خسته سهر لا، هه موو له شم کو ترا بوو،

که و تمه بیرى (محه مه د)، ئستا ده بـت له كوـ بـ؟ بـ ئه و ديار نه ما؟. برسى و تينووم بوو، تاریکی کردبوو، ته نیا ټووناکی ئه و ژووره گډټټ پـكـ بوو له سهرووی سه رمه وه، به ران به رم له ناوه ټاستی دیواره که فایبه رکی چوار گډشه ی پـوه نووسا بوو، به ئاسته م گوـم له ده نگه ده نگ بوو، هر له درزی ئه و فایبه ره وه ده هات، له وه ده چوو که ژووری تر بـت و په نجه ره ی بچووک بـ، سه رم به رز کرده وه بـ سوچی سه ره وه ی ژووره که له ناوه ټاستی به شی سه ره وه ی ژووره که له پشتمه وه ساحیه به ک هه بوو که زـر بیرم لـ ده کرده وه بـ ده ربا زبوون، ناو به ناو گوـم له ده نگه ده نگ بوو زـر به نرمی- خه ریک بوو ته نگاوی و بـزاری ده کردم- کوتوپـ ده نگی ناخـشی کردنه وه ی ده رگا که هات (محه مه د) یان هـناو پا ټټکیان پـوه نا بـ لای من و ده رگا که یان داخست، زـر شپـرزه بوو، جله کانی هه ټوه شاو دـاو بوو، توانای قسه کردنی نه بوو، به ټام هـشی هه بوو- زـر دـخـش بوو که منی بینى و وتی: ئـخه ی ئه وه تـی؟ دیار بوو ویستبوویان چه واشه ی کهن و قسه ی پـ بدرکـنن، بـیه خـشـاـ بوو که منی بینى و دوا یی پـی وتم که ئه وان پـیان وتوو که (خالید) یان به رداو ټو ئیتر که وتینه قسه و باسی لـپرسینه وه و لـدان- داوای لـکردم که پاش پشوودان پرسیا ری لـبکه م له بهر ئه وه ی ئازاری زـره و توانای نیه، بـیه بـیارماندا که چیمان وتوو هر ئه ونده بـ، قسه کانمان هه ټگرت بـ دوا ی پشوودانمان. شه و دره نگ دوا ی به ټکردنی شه وگار ئـش و ئازار، دوا ی ئه وه ی که ئاهـك به گیانماندا هاته وه- دـخـش بووین به وه ی که له ئیفاده دا قسه و هه ټو ټستمان یه کـكـ بووه، وهـك پـشـتر پـکها تبووین لـ سـری، بـیه بـیارماندا له داها تووشدا هر بـ هه مان شـوه یه ک هه ټو ټست بین، چونکه ده مانوت- به جارو دوو جار- ده ست بـرداری لـدانمان نابن و پـویسته خـمانى بـ ئاماده که یـن. ئه و شه وه به ده م ئازاری جهسته مانه وه نوستین، که له سه ر پشت نه مان ده توانی پا ټ بکه وین، ته نها له سه ر ده م یان له سه ر لا- که که متر هه ستمان به ئازار ده کرد. به یانی پـشـها تنى ئه منه کان ئـمه بـدار بووین، کوتوپـ ده رگا کرایه وه دیسانه وه هه مان ده ستوور و هه مان لـدان، هه مان ئیفاده دووباره دـبووه وه، هه ټه شه ی ئه وه ی لـده کردم ئه گهر هرچی شتـك هه یه و ده یزانم نه یـم، ئه واکه سوکاری خـزانه که م ده هـننـ ناو زیندان، داوای ئه وه ی ده کرد که کـ له نزیکه کانم پـشمه رگه یه، ناوی بـم- جار جار ده ی وت: ده زانین کـتان پـشمه رگه یه، باشتـر وایه خـتان قسه بکه ن. لـدان هر کـبـ و شـق و زـلله بوو، ئیتر ټاهاتین له گه ټ جه زره به و لـدان وئـشـكـنجـدان، به ټام له گه ټ ده ست هه ټگرتنی له لـدان- کاغه زـکی هـناو وتی: ئه م نو سراوه ده بینى که نووسیوته؟ سبه یـنـ خـشه ویسته که ت ده هـنین بـ ئـره.. ده ټـی چی؟ دـته نگ بووم،

به نام هیچم نهوت، دیسانهوه بردمیانیهوه ژوورهکهی پشوو، تـ بـی
 است بکهن؟! ئەم هه موو هه شهیهو هـنانی که سوکارو خه کی تر... نا
 ده یانهو زانیاریان دهست کهو و هیچی ترو هه تا بـ جاری سـیه میش
 دیسانهوه لـدان و کـبـ و هه شه له من و (محه مه د) سـ باره
 ده بوه وهو هیچیان لـمان هه نه کـان، ئیتر ئومـدمان زیاتر به ژیان و
 بهربوون هه بوو تا ئەو کاتانهی که له سه ره تادا ناوی
 زیندانیـ کانم نه ده زانی، جگه له مام هه ژار. به نام دوا یی له گه
 هه ندـ له ئەوانی تر ئاشنا بووم، وهـ مامـستا عه بدولـه حمان که
 بهـ وه بهری قوتابخانه بوو-هه فا، سـ سیالیست بوو، سـران- که مال پ.
 د. ک. بوو، به نام لام وایه دوا ی ماوه یهـ (له سـداره درا). ههروهـا
 جه باری شـخ عه لی پ. د. ک. بوو، خه سه وه- حـسـن که لاری. پـشمه رگهی
 (ی.ن.ک) بوو، حه مه ی مام عه لی و هاوـی حاجی ئەحمه د که وا بزانه
 جیش شعبی له کاتی خـپیشاندانه که ی بـردـم پـیکـری کاوـی ئاسنگـر
 لـ شـقامی تووی مـلیک، نزیک مـگـی عوسمان محـمـد فایـقی
 تاوانبار جـیشی شـعبیـکانی مـگـکـ هه دابوونه خواره وه لای فلکه ی
 کاوه ی ئاسنگـر لـکاتی پـردـلادانی پـیکـری کاوـی ئاسنگـر. وه چه ند
 که سـکی تر که ئـستا ناویانم له یاد نه ماوه، زـربه ی کاته کانمان
 باسی هه وـی ده ره وهو خـاگری و چالاکی تازه که جار جار لـ تازه
 گیراوه کانه وه پـمان ده گه یشت، وه یان چیرـک و جار جاریش گـرانی که
 زیاتر به لای کوردایه تیدا بوون. وهـ گـرانیه کانی ئەگهـمه وه ی
 خالقی و لای لای نه مامی ژیان، کوردستانی خـش نیشتمانیی جوان،
 سه رکه وتنمان له هه ندرـن نابـته وه... هتد که زیاتر به دهنگی من بوو،
 شاهیدیش (مام هه ژار، مامـستا عه بدولـه حمان، مامـستا محه مه د)... تا.
 ئەو گـرانیا نه زـر ئەمنه کانی سهـغـهت و بـزار ده کرد، بـیه جار جار
 ده هاتن و به تووـه ییه وه ده یان پرسـی- که کـیه وا گـرانی دهـ؟
 زیاتر ئـمه بهردهوام ده بووین، چونکه ده مانزانی ئەوان پـیان
 ناخـشه.

جارـکیان یهـکـکـ له ئەمنه کان و به بیانووی ئەوه ی که خاوه نی
 کتـبه کان منم و هه ر له ناو ئەو ژووه دا به ر زلله ی دام و ئیهانه ی
 کردم. ئـژان و شهوان به هیوای بهربوون یان مژده ی خـش بووین، به یـن
 به یـن لـمان ده گوـزرایه وه بـ ده ره وه، به نام نه مان ده زانی بـ
 بهربوون بوو یان حوکم یان کوشتن، مه به ستم له کوشتن هـمی کردن
 بوو، که جاری وا هه بوو گه ر زـر زیانیان لـ بکه وتایه ئەوا چه ند
 که سـکیان ده برده ده ره وه و هـمیان ده کرد، ئیتر یان به نهـنی یان به
 بهرچا وی خهـکـوه بوو.

خواردنمان زـر خراپ بوو- نیوهـ نیوه به ده گمه ن گـشتی تیا بوو، ئەوه
 تاقی ئـواره هه ر که مـکـ شله ی به ستوو، سه موونـک، وهیچی تر، له ناو

قای نایله نۆوه که وچیش هر نایله بوو. چەند ههفتهیهک بوو لهو بووین که یشمان زهر هاتبوو، بهام (مام ههزار) به دهستی خێ و به تهنها موسک یشی که مه کهمانی تاشی- که وابزانم له (15) پانزه کهس که متر نه بوو، که خوهن به دهم وچاوماندا دههات. خشتنمان له سهرمایه دا ئاوی سارد بوو، خهوتنمان یهک به ته نیشتی یهکتریهوه بوو، له بهر زهری ژماره مان ههند له براده ران به ته مه ن زهر مندا بوون وهک هه قاه و-خه سه وه...هتد. هه وه ماندا وره مان به رزبیت، به تایبه تی ئه و مندا لانی مام ستا عه بدوله حمان زهر زیاتر له هه موومان نا ئاسوده تر بوون.

ئهم باب ته چیرکی ئه و کتبه قاجاخانه، بوون که له سنوور کهانه وه، به وه خا ده هاتنه مزره شو نه کهانی وهک شانه خسه و مروه و میراوا و سه فر و شانه دهری و قه قاچلان و پاشان سه لمانی و ده که وتنه دهستی خو نه ر که نیان له گه ی که بفر شهید کهان و که به خا نه کهان به شه وه ی که نه نهی، ئهم که به به نه ش زیاتر له شاری مه هاباد له لای نه چاپمه نی سه یدیا نه وه چاپ ده کران، مام ستا مه دو خالی دیان له شه قامی مه ولوی ته نیشته پسته له سه ر ئهم جه ره که به به نه که به مه ته بوون ده ستگیر کردو، ما وه ی که زهر زیاتر له (سه که) ی خایاند له زیندان وه ژهر ئه که نه دا مان وه و پاشان به ره به وردن که وتن و ئازاد کران وه به خا نه واده و که سور که نیان شاد بوون وه. ده یان چیرک و به سه رهاتی جه را و جه ری زیندان و گرتووخا نه ته نگ و شه دارو ناخ شه کهان هه ن، به له مام په ویستی به دودا چوون و گه ه ان مان دوو بوون هه ی به ته مار کردن و گه ه ان وه، که ده تونه ته چه نه دین به ره مه هونی وه و ئه ده بی له به ره مه به نه ته و وهک مه ژوو ئه رشیف به سودو به که که نه.

۲۰۲۳|۵|۲۹

په را وه نه:

نووسینی به زمانی ئینگلیزی نیگلتون، کردنه کوردی سه ید مه مه دی سه مه دی. له لای نه سه یدیا نی مه هاباد وه له چاپ درا وه و به او کرا وه ته وه. ئهم ئه نام یه ئه رگانی نا وه ندی یه که ته ی نیشتمان یی کوردستان، بوو.

چاکناسی ئنفال و دلاکردنی دلام. رانی: بکر ئحم

رانی کتب

چاکناسی ئنفال

پشکیکی بک تابووری سیاسی ئیسلام

بشک ل نامی دوکتای م نسور تیفووری

چا پخان: مای سوهرو و ردی

رانی: بکر ئحم

لای فرید، تارمایی کی دانیان نراو ه ی ک د ب دوور د ست
به رت و. " یهودیت و ئیسلام ه ردو کرد دام زر ن رانی
خ یان د چ پ ن / ب م چ ن؟ و ک چیر کی ئبراهیم و دوو کو ک ی
ک ل دوو ژنی جیاوازن د ری د خات. ل ه ردوو ئاین ک دا ، باوک
ناتوانت ب ب باوک ، ناتوان کاری باوکا نی خ ی ب ج به ن
م گ ر ئ و ی ژن کی دیک ب ت ن وان. " (1)

دوور خست و ی ئ م تارمایی و چ پاندنی لای فرید ل یهودیت تدا:
ئ و ی ک ئبراهیم میسری و جوو نی. سیمای باوکا نی
دام زر ن ر، ک و ح د ه ن و ل گ خوادا پ یمان د ب ست، د ب
ل د ر و ب ت. " ب لام ل ئیسلامدا، چ پاندن ک پ یو ندی ب ژن و
ه ی. ئ م ئ و گریمان یی ک "سلافی ژیک" س بار ت ب
چ پ نراو ک ی ناو ئیسلام ت ن ک ی خ ی داد ر ژیت. ب ئ و، "ئ م
چ پ ندر او ی ناو ئیسلام ل ه ا ج ردای، ئ و ک یل میسری ی ک
ی ک م کو ی ب ئبراهیم ه نا. " ب لام ژیک ل گ انیدا ب شو ن
د زین و و ئاشکرا کردنی ئ م چ پ نراوای ناو ئیسلامدا، پشت ب
چیر کی ژن کی دیک ش د ب ست ک جیگای کی گرنگی ل م ژووی
ئیسلامدا ه ی ک ئ ویش خ دیج ی هاوس ری پ غ م ب ر.

ئ م گ ران و د ست پ کی س ف ر، ب شتر کردن و ت نان
ر خن گرتن ل گریمان ک ی "سلافی ژیک"، د ب ت چوارچیو و
ناو ک ی نام ی دوکتای ب ر (م نسور تیفووری) ک ب زمانی

پیشینی شەر بوو، هاتبوو مېداننکې و دو زرې بې ککې وو بوو. نومېيدې له دوورې و ناسيې و وهاواری لکړد: هې ځې بدو! وېرې من و کوکې کم بې ديل بگرې، ئېم له وې هې ټگرتوو زياتر دې کيږي. ځې بدوېر حمان زرېيدکې کاني فېدا، بې ديلي گرتن و دانيدې بېر، کې چي له بيلال هې ککې وتن کې بې گوږې گېرانې وې دیکې پيشتر ککې يې ئومېيدې بوو. بيلال له گېرې پانې ککې دا بې شوېن خاوي نې پيشووي ځې يې وې تې تا بې ديل بيگرتېان بېکوژتې.

کاتې بيلاک دې بيندې ځې بدولې حمان ئومېيدې و کوکې کې بې ديل گرتوون، بانگيان دې کات: "هې ځې بدولې حمان، ئې و کافرانې بېيان دې گېرېم بې کوې دې بې؟ ځې بدولې حمان وتې: بې دنگ بې ئېوانې ديلي منن. بيلال تې هې چوويې و: دې خوا ماوت نې دات ئې گېر بېم له دې ستم دې رېجن! موسوې مانان دې ستو برد بې شمشېر کوکې کې ئومېيدېيان کوشت. ځې بدولې حمان ځې يدایې پېش ئومېيدې و گووتې، ئې و تا کوکې کت ئيتر نې ماوې، ئې ستا دېن تېش دې کوژن. هېچم پېناکرتې. بې: هېچ خودايېک نيې جگې له ئېلا و موځې مې ديش نې ردېري ئېلايې. ئومېيدې وتې: گېر توانيېام ئېم وشانې بېم، نې دې هاتمې ئېم شېوې و. ځې بدولې حمان وتې: مادام وايې فرياي ځېت بکې و، چونکې من ناتوانم فريات بکې وم. ئومېيدې کې له بېر تېمې نې نېدې توانيې ابکات، وتې: گېر توانيېام بېکېم، ځېم و کوکې کېش نې دې دا بې دېستي تې و. کاتکې ئېوان ځې ريکې ئېم قسې وباسې بوون، موسوې مانان بې چوون و کوشتيان. ځې بدولې حمان بې بيلالي وت: بې ئې و پېندې پېتدام، زرېيدکې کانم له کيس چوو وتېش ديلکانت کوشتم. هې مووان شتېکيان دېستکې وت جگې له من."

ئېم ديمې نې لاي کېمې لکې زېري راځې کاران دېتې گېرانې و. بېلام هاوکاتيش دې بېتې جېگاي ئې و ناکې کيېي له نېوان دېستې و تا قمې جې راوچېرکې کاني جې نگا و راني ئېم شېرې دا بېر پادېت کې هېر يېکې و بې شوېن بېش و دې سکې وتې ځې يې وې تې لې سېر غې نيمېت و ديلکې کان. ئاخر له ئايندې ککې نېکاندا: " غې نيمېتيان دې سووتان يان دېيانکړد بې ژرې ځې له وې بې جېرېک کې کس نې توانې دېستي لې بدات، ديلکې کانيشيان دې کوشت."

بېلام ئې وې دېتې پيش له دواي سېرکې وتن له شېي بې دردې وهې وېستې جې راوچېرکې کاني عومېري کوې ځې تاب، ځې بدوېاي کوې بې وواچ و ئې بو بېکر له پېيوې ند بې وې کې چي له ئې نفال (غې نيمېتي بې دېستها تووي شېرکې) بکرتې، پېيامبېري ئيسلام بريار لې سېر ئې نفال دې دات. بې يارکې سېرتا پاي ئې و تې وانيې دې گېت کې تا ئې و کاتې له ئايندې کاني دېکې دا بې وايې تې هې بوو. ئې ويش له کورتيې تې ځې يدا بريتيې له وې ئې وې کې تا پيش ئېم چرکې ساتې ئې نفال بې شېک بوو له

حرام و نه د کړا به قوربانی و به شک بوو له و ئاوارته یی له درو و ی د ستگای تشریعی ئینسان وو بوو، ئه مجاریان حرام د خړتته ناو د سلاتی حاکم وو. ئه و دوو ناوه نانو کورته کی له قورئاندا باس له ئه نفال د کات، ئه و وو بهر فرأوانه یی که تیفووری له چله کناسی ئه نفالدا به شو ئه م پر سه به وو یی و لهر یش وو یی د گوتتو به قه توعامی کورد کان له ژرد سلاتی به عسدا.

ئهم له که یند وو یی که م که کی گور به ئینسانی کورد د کات که له و شته تبهگات که به ئه نفال کورد کان ناود برت که به یی که له برینه قول کان سهر جه سته ی ئینسانی کورد د ژمردرت ، که به به وای من، جگ له بوازی سیاست و تا راد یی کیش شاعر ، جه گای کی ئه وتی له له که یند وو زانستی کاندا داگیرنه کردوو که له ئاستی گور یی پرسپار که دا به ت. تیفووری له پاش روونکردن وو یی کی در ژ و باور په نه ردا سه بارت به که شکردنی ئه و سنوورجیا کردن وو یی که ئیسلام له گوتتو نه ریت با و یی که ئاینه کانی دیک یی پش خ یی په یی ویان له د کرد، نیشانی د دات که چن ئه نفال د کړتته ئه و حرام یی که د سلاتی حاکم حلالی د کات.

ئنه نفال و خودا

ده نن له یه که له ئه ردوگا ز ره مله یه کانی نازیزمدا ، که مه که جووی ئایندار، له ئه واره یه کی ژووره شیداره کهی خ یاندا، له بهرانبهر مهرگبارینی ئه ژانه ی هاو یان و نازیزانیاندا، ئیمانینیان به خواوه ندی خ یان له قده به ت و نه و پرسپاره ده کهن که له هیچ کات کی ئاسایدا نه یانو راوه به سهر زاریاندا به ت.

" ده کړ خودا بهر پرسپار تته ئهم د زه خه ی ئه وانی له سهر شان به ت و لهم جه ه نه مه قاندر اوه ی ئه واندا دهستی نه به ت". به ئهم مه به سته، په که نهانی داد گایه کی بچ که له، په کههاتوو له دادوهر و پار زهر به تاوانبار و تاوانله کراو، خه را داد م زر نرت. له پاش قسه و باس کی در ژ، به کی ده نگ به یارده درت: " به ، خوداش تاوانباره " به ام هر له دواي خو نده وه ی ئهم به یاره ی دادگا، ده نن: " به لام ئه ستا کاتی نو ژی ئه واره یه، با به ین نو ژه کانه مان بکه ین". ئاخر ئینسان له د زه خه کانی ئاوشویستدا نه یده توانی به ئومد، به خودا به ت.

ئهم نموون یی، له دخی ئه نفال کورد کاندا به م جه ر ئاماده یی خوا نیشاند دات: " 5 د ق زیاتر هر ت ق یان کردب و ه موو سه یار که یان کرد سهرن، به واک د نگ که له ناو سه یار که و د هات

لە ژيانەدا گوێم لە دنگی وانەبوو بوو، ئێو نەند ترسناک بوو. دنگی چەیی خوەن بوو کە لەو کوونا نەو فیشکەیی دکرد کە فیشکە کوونی کردبوو. دتووت هەوايە دیکەیتە تايەیی سەیارەو، ئاوا فیشکەیی دتەهات. چونکە خوەنەکە زەر زەر بوو، لە ناو سەیارەکە و هشتا هەمووی خوەنە لەدەچەرا. من هەستدەکم هەر خوا خەیی مەیلی وابوو ئێمە بمەنین و بگەڕێنەو تا خەک بزانی چیان بەسەر ئێو عالمەیا هاوردا. ئێگینا من زەر جار بیردەکمەو، دتەیی خەیاڵە.

ئێمە بەشەک لە گەڕانەوێ عوزەر بە ئێو چرکەساتەیی کە جگە لە خوەن، خواش بە پەلەپروزی بە زگارکردنی دموچاوی خەیی، شەرمەکانە کەسەک زگار دەکات تا وەک شایەتەک ووداوەکە بە نەوکانی داها توو بگەڕێنەت. بە کورتییەکەیی لە ئاوشوێتش و لە ئەنفالدا، ئینسان ناتوانەت بە ئومید، یان بە خوا بەت.

جیاوازییەک کە لە نەوان ئێمە دوو نموونەییەدا هەیی ئێوێی کە کوردەکان لە دواي شار دەنەوێ جەستەکانی ئەنفالەو، لەلایەن زیندووکانی دواي ئەنفالەو، ئێمە پرسیارە دکان : لەم تراژیدیایە رووبەرۆی ئێمە بوویو، خودا چەندە تاوانبار؟

بەگوومان وەلامی " بەتە خودا تاوانبار" کە تەروانینەکی باو و تا ئادەییەک بەرینی ناو کەمەلگای "خوەندەواری" کوردییە، زادی دادگا یکردن و خوەندنەوێی قووی جەگا و رەگای ئایین نییە لە پەرسەیی ئەنفالدا، بەلکو دەرئەنجامی بەیەکەوگرەدانی سوورەتی ئەنفالی ناو قورئانە لەگەڵ ناوی ئێو ئێپەراسیەنە سەربازییە کە ئەنفالی کوردەکانی تیا ئەنجام دەدرت. بە بروای من، ئێمە پەکەو لکاندن و پەییو نەدیسازکردنە، کاردانەوێیەکی سروشتی و تا ئادەییەک زەر سادی قوربانییە کە دەییو و وەمەمیکە ئیجگار سانا بە پرسەیارەکی قووی و ئاڵەز بەداتەو. ئێو شەمان لە یاد نەچەت لە پە کاردانەوێی ئینسانی تاکەکاندا و گەرەن بەشوێن پرسیارە بەچی ئەنفالدا، ئێمە پرسە لە کایەیی سیاسەتدا دەرەتە ناو گووتارەکی تووندی ناسیونالیستیەو کە ناوێکە کەیی دژ ئیسلام و عەرەبە. دەرئەنجامی ئێمە پرسەیی، ئێمە دەبینە خاوەنی گووتارەک بە ناساندن و گەرەن بە دواي ئەنفالدا کە لە بەرگەکی ئاینییەو پەچراو و وەلامی پرسیارە بەچی ئەنفال لە ئیسلامدا دەرەتەو.

ئێمە لەکەڕێنەوێی تەیفوری، ئەنفالی کوردەکان دتەتە ئێو چوارچەوێ زانستیەوێ کە ئینسان بە سەرنجدان لەم پرسیارە گەورانە پەویستیەتی. ئێوان دەنەوێ تەمی ئێو گوومانانەیش کە لە دەوری

وشی ئی نفال و بکاره نانی ئاینیدی کئی هه چنراو. بیه خو ندر
ساد تر و چاوکراوان تر دتوانن ئکتار کانی د رگیر ل م پر سه ی دا
ببینیت.

“چا کناسی ئی نفال”، ی کک ل و پویستی گرنگان ی ئینسانی
کورد ب ئوی بتوانن ب ب مارگیری کی ئینی و ن ت و ی و
ل برین کانی خ ی ب وان ت. پویستی ک ک د م ک بوو د بوا
پ بکرای ت و.

1/ م نسوور ت ی فووری، چا کناسی ئی نفال، 2022، چاپخانه
سوهر و و ردی

”کار ن قسای گ ب بردان س ر پ ش کان”.. ‘د قی: ش رزاد ح س ن’

(ه تا چارش و ب س ر ت و د بینم ناز نینی کورد
ب س ر بیلبل کئی چاوی مندا د کش ت م کی تر
&

ک فرم سکم ل س ر روخساری کیژی د شکاو بینی
و تم یاخوا ل س ر سوورگو ن بینم ش و نم کی تر)
”ه من موکریان”
&

{شای خو ن}

▪ ژینا گیان.. ما ئاوا.. چ باس ه نووک ل ئاسمان؟ یان ب
ر ح و ج ست ل و مان دوو تریت ک ئ م س رز مین ب ج ب ی ت،
س ز و میهر و ن ستا ئیای ت ل گ خا و خشی و ناخشی
خ ک کانی ک ک مین ی کی ئاشنان ب ت و ه م پ رشی
ئ وان ششی ک نایان ناسیت، من د نیام ت ناخوازیت ک س
پنج ی کی بریندار ب ت یان م رگ ساتی خ ت ئاسا.. بچ ت،

چونکه د زانیت که ئوانیش وک تئى خـمز د سـتـمـدـد و زامدار و لـوبـبار و زـد پـژمـورد بوون. ژينای ماندووی ژر د سـتـى زـمانـه ئاخـ هـنووکـ خـوتـوویت یان بـداریت؟ تـ بـیت ئاگات لـو شـرش و هـرا و زـنا و گـډـند نـبـت که خوښ و خـنـد و خـنـد و خـم و خـشـنوودی و خـیا یـ ئاگرین و خولیاى سـرـفرای و سـرـبـستى. دونیاى تـنـیو تـو؟ بـ هـزارـها نـبووک و کچانى نـباق و بـوژن و دـر زـکـر و کـلاوـنشین و کـشـنشین هاوسـزى تـن، چ مـینـ بن و چ نـرینـ، لـ خانمان و لـ پیاوان، هـم یاخى و خـونـبـن بـ ئايند یـکـى زـوشان و موژد بـر و مژد هـن که هاوسـز و هاودـردى تـن. هـ نازـنـین و نازدار کـى هـر هـموومان که مـکـ سـر هـبـ و بـینـ چ شایـلـغان و جـش و خـش و جـنبـوشـکـ که دى هـر هـمووانى خـستـ تـ سـر ریتـمى سـروودى "ئـى رـقیب" و "خـوايـ و تـن ئاوا کـى"، هـمدیس ئـ تـ سـرقا فـچى هـزارـهاى لـوانـى که خـونـیان بـ شکاندى قـفـزـکان و داـووخـانى قـا سـختگیرـکان و بـنـدـیخانـکانـو بـینـو، که ببوون بـ زیندان و گـډـستان و سزاخانـ و دـزـخـکـى هـا یـساو بـ هـر هـمو ئـوانـى نـترسانـ خـونـیان بـ دونیا یـکـى بـهادرتر و ئارامتر و یـکـسانـخـواز و مـرـقـپـروانـ بـینـو که بـتـ بوون و بـت بـ هـقیقـتـکـى رـها!

{قـچى قوربانى}

گیانى گیانان.. گوتیان که گوايـ جوانـمـرگ بوویت.. ولى حاشا.. هـ 'بـور'ى ئازا و سـرمـشقى رابوونـک که هـموومان خـونـمان پـو بـینـو، بـگومان جوانـمـرگ بوویت وک خانمـ شـرشفانى فرـنسایى "ژان دارک: ۱۴۱۲/۱۴۳۱" یـ پاکیزـ که وک تـ دژى سـتـم و بـدادى رـحـى که گایى نـرسالارى و دزسالارى دـجـنگا، بـام ئـو هـر تـ بوویت.. هـ 'تـوار'ى بـرزـفـ که با بـکانت دـیدا لـ بنى 'عـرشى فـلـک'، هاوکات چریکـت تاریکـپـرستـکانى کاس و هو و گـډـژ کردوو و تـقاندوونى.. گـرچـى لـ چاوى ئـوانى که نـپـرست و کوـبرى رـح و د و مـشک وای مـزـند دـکـن که تـى فریشتـیان رـوانـى دـزـخ کردوو! ئـو تـیت.. هـ تا قانـترین مـینـ که وک خانمـ شـرشفانى " رـژناوای کوردستان" بـ خوښـى پاکى خـت دونیات بـدار کردو و گـرـوت بردو، که نـک بـ تـنها "ئـران" و بـس، بـکو لـسـر کـى نـخش و جوگرافیاى "شـهـلاتى ناوـراست" دا تـ بوویت بـ بـیداغ و

مَشَخَّ و نموونئی گیانفیدایی ب درئزایی چَندین سَد، دَن و مَلَلَك تَك و مَثوویك ك زیندان و قَسابخانِی ب ژمارِیكی زَر لَ ژنان و كچان ب چَند و چوون، بگرَ بانگی خوئی ت هَر چوار قوئی دونیای تَنیوتَ و. ئَتئی خَشَویست لای ملیئَنها بوویت ب سیمبول و سَرمَشقی شَرش و بَرخودان و شَرمزی سَر هَر هَموو رَمزَكان، بگرَ لَ چاوی هَر هَموو هاوخوَن و هاوتوخم و هاوَرگَز و هاوسَزَكانت جوانییك ب جَهَشَتوو ب ئَمَم ك بارتَقای خوون و خَزگی هَر هَموو مَردمگَل زیانَدست و جوانناس و جوانپَست و بَرز دَماغَكان ك ب چ ئَفسوونَكی سادی رَحی پاک و خاكِئای خَت هَر هَموومانَت لَ دَوری خَت ك كَرَد و، ئَمَمِیك ك بَر لَ هانتت چَند پَرش و بَا و بووین و ك ئاردی پَرت دَن و دَك و دا و كَند و لَندَكان، دَن و ئَم رَژگارِی ك سیخناخ ب پیوانی گرگَن و خَسیو لَ بارِی رَحی و دژ ژن و كی هاوَرگَز و هاوتوخم كی ت!

{پایزنام}

هَ لَ پایز و خَزان مَلوولتر و هَم شاعیرانَتر، هَم و رینی ت لَ یك خیاباندا پایزی راگَیاند ك گَهارَزانَكی و دَووی خَیدا هَنا ك هَزارها خیابانی دیک مژدی ب هارَكی ب ملیئَنها بَخشی، ما ئاواپی ت چ موعجیز و پَرجوویك بوو ك هَر هَمومانی لَ سَر سفر و خوانی خَشَویستی ك كَرَد و؟ ئَو یان چ سَنگینی و رَنگینی و پَرجوویك بوو ك نواند ب ما ئاواپی و نَمانی خَت؟ دَستان و دَژمنانی دَشَت لَ سَر هَم مان ئَو خیاباندا ك كَرَد و و هَم لَ سَر هَر هَموو جاد و كوچ و كَمانَكان و خیابانَکانی دیک ك ت كَرَد ب ئاگردان و کوانووی بَرخَدان و خَشَویستی و جَش و خَرَشی سَر كَشی و خَونی زیندَگیكی شكَمَندان ك ئَگَر تا هَمووك نَمانبووبَت و خَوون بووبَت.. ئَو ت لَ پایزكی غَمناکی نَو د و رَحی ئَم دا و ك تَتر و پَیكی شارَزا هَنات و دَن و چاوانی ئَم دا چاندت.. هَ خَونهَن غَمین و بَجَرگ و خاكِئای و زَد سَلار و سَنگینَمان!

ئَو یان چ گَ بَندَك ك چَند تا مَوویكی سَر و پَرچی ت، یا نژی قَفَك لَ كَزی یاخی و هَماتوو و سَرک و جوانی ت ك ب بَر چاوی هَزارها خَیان لَ رَفَت و سَرپَش راپسکاند تا بَکامی دَی خَت هَم تاو و هَموای پاک بیشوات و، ئاخر نَدَکرا.. ئاخر خَ نَدَکرا جوانییك لَ ناو تَی قَشَنگ و جواندا ب درئزایی تَمَن و زَمَن

بخنکەت؟ ئەرە بۆ راست ئىمە لىسەر كام ئىستىردا دىژىن كە سەر و
پرچى تە پىاوانى ھەو سباز و خەگر و ھەم گەگرتوو لى شەھوت رشتندا
بەم چەشندە ھار و دىرى و دىللى و دىھرى بىكەن؟ ئاخە بۆ راست
دەكرەت بە تەنھا بە بىنىنى سەر و پرچى كەت و بە سەرىپەشت دىزەخ
دەنەو رەحى تەدا بىتەقەندەو؟ تە بىتەوان و ئىمە جەنشىنى
ھەمان ئىستىرە بىن؟ ئىمەن گومانم ھەيە..!

ئاخر حېكمەتى تەدا نىيە ئۈۋانى دىككى ئيماندار و خوداناس
زەندەقيان لى پىچ و پەرچم و زولف و ئىگريجلى كچان و ژنان بچەت و
بتەقن.. ئۇلار يان چ سام و ترس و 'فەبىا' كى بىرامبەر بى جوانىيەك
كى يەزدان يانژى سروشت بەخشيويىدىتى كى بى پەند و حېكمەت نىيە..
پەحا و ئۇفسووس و جەخار و سەدەدەيف و موخابىن بى ئۇ ئيماندار و
بەوادارى بەستەزمانان!

{پارچہ می ٹا گرین}

چ شرم و شووری یی بوو که پیاوانی ئامرد و 'ریت' ئاسا و ئوقه
له گو زنده قیان چوو له پای یاخیبوونی چنده تا که له ئه گریجه و
پهرچه می نه ترست، که گوايه له ترس و تاوی دزه کردنی زولفی ته
له و دایه "عشری فله که" بلرزت.. گهرچی ئه و یان مه حاه و
مه حاه یش نییه. بهام.. بهام.. له چاوی پیاوانی دار به دست و
پاسه وانانی ئاداب و ئاکار ئه ته بوویت به کانگا و و سه رچاوه و
کوانووی گه کان و ته فان و ویشووم و بووم له رزه و فیتنه و فله ساد
و فسق و فجور و فاحیشه، که به ئه ندازه یکه کوشنده و به نده و
ترسناک بوویت به ئه وان که له و دابه ته دزه خته له ئاسمانه و
گواسته ته و سه رزه مین و ئه م سه ر به ئه وسه ری خیابانه کان، به
راده یکه که به جوانی ته خره شان به دمه هه نگام و زه بر و زه نگ و
خو به هه چوونی ناحه زه کانت که وکه ئه و و ابوو که گه کان و ته فان و
زه مین له رزه یکه که له ژهر په یه کانی ئه واندا به رپا کرد به ته.. وای له
پیاوانی زه دمه له رزه که و گرگن و گزگل و ته قیو له سه به ر و به ن و
به رام و نیگا و له نه ی له رزه که مه ر و ترپه و ته ققه ی که وش و په و
و حرته حریت و قاقا و قریو له ناکاوی خانمان.. وای.. وای..

گیا نہ۔۔ ژینا۔ ی ئازا و جہربہ زہ و گوہ خاترہ۔ خاترجہ م بہ کہ ئہ و
تہ بوویت کہ بہ خوہنی رژوای خہ ژینی ملیہ نہہات بہ درہ خستہ و،
ئہ وانہ کہ مردوون و بہ خیان نازانن، ئہ و تا لہ سہر خیابانہ کاندہ
مردوونہ کان ئہ و نہ زہرن کہ مہ گہر مردوونہ کانی دیکہ ی گہستان را بہن

و بدار ببنو و و میهر بنو ننن ک زیند مردوو کانن دیک ی ئم
 سردد م و ررژگار ببنن. ئ ت ب م رگی خت س لماندت ک ئ وانی
 گاگل و نررگز و نررگل و هم ک ک گا ن یانزانیو بژین. ب هق
 واتکرد و وا ژن و تیت، ئ وانی نابووت و و پ پووت ل ت پست و
 توو نن ک س لماندت ئ م ی نریند گلی ئ م د ف ر زیندانین ل پای
 ئ و ی دمان ب و خ شکردوو ک کچ کان و خوشک کان و ژن کان و
 دستگیران کانمان ک یل و ب ند واری ئ م ن، گوا ی ئ م ی ک یل و
 ترسندک تا ئ نداز ی م رگ شاد د بین گ ر ئ و د ن و ئ شکوت و
 کونجی تاریکی ما ک اندا وک با بند و م لی ن و ق ف ز بژین و
 ه تاویش ل تان ن دات، وک هوزار و بولبول بخو نن ب ئ م ی ک و
 گ و لا، ک تا ه نووک ن مانزانیو ک ئ و ی گیرخواردوو د ن و
 ق ف ز و ب ند واری فاق و ت و ت پک و داوی ئ م دا د چریک نن،
 د خو نن، ب م ه یهات ک و نیی و خ مان ل گ لیلی د دین، ئاخر
 خ ئ و ناخو نن و بگر چریک و چ هچ ه و جریو تان زاد ی
 خ شوودی نیی، ب کو گریان و شیو نک و سین کوتان ب دیواری
 ق ف ز کان و د رگا و پ ج ر ی شیش ب ندی ناو خانوو کان و ما ک کان
 ک بوون ب زیندانی جوانیی کان، چ ک لاو نشین بن و چ ک شکنشین، ک
 دیار ئ م ی نررگل و نررزی ک ودن و و ن بان و ح ل و یاغیش
 د رکی ناک یین و ت ناگ یین ک جریو و چریک تان خو ناوی ج رگ و
 ک فچ یینی د ب ندی و گرینی ر حی پ ژمورد و و ژ هراویبوونی خ یا
 و خ ون و زیند گیتان!

{تاریکچ رست کان}

م گ ر ن تزانوو ک و ها و نای ژنان د کر ت ک چ فریود ر و
 جادووگ ر کن، ک گوا ی ئ و ل ژر ه ر تا موی کی س ر و پرچتان
 ش ی تان کتان ح شارداو، ک ئ گ ر ی فریودانی پیاو ئیمان ت کم و
 هم ل رز ک کان تان ه ی، ئ و یان چ ب و و ئیمان کی ت نک و
 ع مبار پ ی ک و وا زو ب د ر ک و تنی پ رچ می خانم کی س لار و
 س نگین ک و یقار و شک ی ک ل چاوانی ت دا شوی د یجووری ر شن
 د کرد و، د من دلنیام ئ ت د تزان ک ئ و ان ه تر شیان ل و
 پ شنگ و تین و تاو و چرایک چوو ک ل ناو چاوانی ت دا ن و د و
 ر ح و م شکی تاریکی ئ وانی ر ناک کرد ت و، ئ و ان ک
 ش مش م کو ر ئاسا د گ تاریکی راهاتوون، ن د کرا ر شنایی ت
 چا و گ و خ ر ند و بیری ب بنی ن و گیان و بوونی ئ و ان بخات
 ب ر دید ی ه زار ها، ک دوا جار خت کرد ب قوربانی وک پ روان ی

دډوری شمع و سووتایت تا هیچ نه بټ بټ تاوټک رځیان رځن بټ و،
وللی ته چی بکټ کټ ئوان نه یان وټ وټ و خړرند و چا و کون
تاریکۍ ئشک وټی ناو مټشک و د و رځیان رځن بټ و، خواستۍ کی
وایان نیی کټ و زوټ مټی ناو خټ یان ببین کټ سیخناخ بوو ل
مار و دوپشک و تیغ و زټ مه ریر و سټ سټ و پاشماوی سټ دها
جټ و جان وټ کټ ئافات و ویشووم و زووخاوټک ل کینډ بازی و رق و
ژهری شاماری حټ وټ سټ ریان هټ گرتوو دټ رهق بټ ته و هاتوخم و
هاورټ گټ زټ کانت، کټ ناسرټون تا بټ سټر جوانی ته و هاورټ گټ زټ کانتدا
یټ قی نه کټ نه و و نه شټ نه و!

{نهټنی و ته زگۍ گټ بټ ندک}

ئټر بټ راست ته بټ ئټ نفټست و گټ بټ ندټ نایټ و؟ یان خودی
رټ شټ بای عټ زرټ تی و شټیدا بټ سټر و سټ کټ و قزوټاټ بوو کټ بټ
هټ و بای ببینی ئټ گریج و خټ و خټ بوو کټ وټ شټ با و شټ ماټی
سټ رمټست خټی نواند تا سټری کټ و تا فگۍ دارژاوی کټ زی و بسکی
شاراو و عټ ترلیت رابمووسټ و نه وازشت بکات، جواناوی بټ و
بټ رامټ لټ تټک خټیدا بټات بټ و مټ رام و نیازۍ کټ هټ رچی کچان و
ژنانی شانیشینی مټ مټ کټ هټن لاسایی ته بکټ نه و، لټ ولوو چی نه رگټل
و پیاوانی رټح کټ گایۍ هټن زټ ندټ قیان بټټ کټ ئیدی ته
سټ رقا فټ چی و رابټر رټنوټنی هټ مووان دټ کټ یت کټ ناکرټ سټر و
پرچیان قټټ ژ و کټټ وو هټټ بټټن، بټ و نیازۍ کټ ئیدی نه دټ کرا رشک و
ئټ سپ و گټ نه و زټ روو خوټنی پاکیان هټټ مژن!

هټ کچی ئاسمان.. ته وټ تا بای 'وټشت' هات و لټ هټر چوار قوټ نه
دونیاو شټ بای خټ شنوودی و رټ ها کردنی زولف و بسک و پټ رچټم و کټ زی
راگټ یاند، لټ نه و ته و زیندانۍ کټ تټیک وټ بوون.. رټ ها و سټ رفراز
بن بټ هټ تا هټ تایی.. ته ببټ یت ته و خټ زگټ یټ بټټ دی؟ ته بټ راست
ته ببټ یت نه رگټ لټک و رټح کټ گټ گټ ئاسا هټ بن کټ لټ سټ دای بیست و
دوو و هټ زارۍ سټ یټ مدا بټ سیحری ته و پټ رچټم و ته گریج یټ بکټ ونټ
سټر سمکټټان و حیلاندن چون ته سپی شټ کټ لټ ژر فشاری کوټانی خوټن
و جټ شدانی هټ وټ سی هار و گټ گرتنی شادټ مار و هټم دټ مار
دټ زوولټ یټ کان تا ته ندازۍ زټټین و پټټین کټ وییانه خټ یان بټ لټ سټ
و رټ ها کرد بټت؟ خټ گټر وا بټت.. مټ رچټ ببرټنه بیمارستان و تیماری
ته و هټ موو برین زټر و زټ وټ ندټ یان بټ بکټ ین کټ بټ ته کټم و زوون و
تیراو و برینی هټ و کردوو.. لټ سټر پټست؟ نا نا نا.. بټ کو لټ سټر
پټټی رټح و دټ و مټخ و گټ نهټی چاوانیان!

وَجاءَ.. خَ كَ ئَگَر ژيان و زيندَگي مَردمگَل ئيمتihan و
تاقikردنَ و بَت دَن و ئَم دونيايَ خَماندا، پاداشتي چاك و
خراپَ لَ قيامَتَ بَ فرماني يَزدان بَت، كَواتَ و اَر وواترَ
پياوان بَ خَيان كَ بَ نياز بَ ديداري حَرييَكان و غيلمان شاد
بن لَ بَهشتَ.. مَرَجَ ئَوان چاواني خَيان دابخَن.. ئَگَر
نا.. ئَوان چ تاقikردنَ و ئيمتihan كَي ساختَ و فشَن؟ كَواتَ
چ حيكَم تَكَي ئيلاهي تَدايَ خانمان بَ خاتري نَريندَكان لَ كونجَي
ژوورَ و نَينَ دَر و و كَ هاتنَ دَر و شَ مَرَجَ نيقاب و بورقا و
سَريش و رَفَتَ و لَچك و مانتَ بَپَشن، گَر وابتَ كَواتَ بَهشتَ
بَجگَ لَ هَ تَلَكَي بَلاخانَ هيچي ديكَ نييَ!

بَ ديدگاي مَن ئَوان تَوسئامَنزَ و پَ لَ موفارَقَ و پارادَكس،
پتريش فَن و تَن كَ بازَي رَحَي نَريندَ و پياوسالارييَ، گَم يَ كَ
چَ پَي دَستَ تاخواري و ئايدَي لَ ژيايَ كَي سَردَستَي نَريندَ يَ كَ
هَ و كَي هَزارَها سايَ بَ دواوَي لَ سَتَم و چَوساندنَ و خَ
زاكردنَ نَريندَ لَ رَگَي ياسا و رَسا و ئَدَبياتي مَزهَ بَ زَدَي
كَ كَي ميراتَ كَ هَي نَريندَ يَ.. نَك مَيندَ كَ ئَوان جَگاي گومان
و پرسيارَ، لَ ئاكامدا بَ و نياز شَ گَيشوون كَ ژنان و كچان كَيلَ
و ملكَچ و سَتَمديدَ بن و بَ درَژايي تَمَن و زَمَن خَوَن بَ
سَربَستي و خودگَرايي و سَرخَيبوون نَبينن، كَ زادي مَژوويَ كَي
نايَكسان و راسيستي و نارسيستي نَريندَ تَدَا پيادَ دَكرَتَ، بَ و
مَرَجَ كَ تايي دَت كَ ژنان و كچان خاوَن بَن و نَخَر خَيان نَبن،
لَ قَناغي پَن و گَيبَ و تا سَريان دَيدا لَ بَردي ئَلحَدَ، ئَ و شَ
وايكَردو و كَ ئَمَي كَيلَ چَژ لَ كَيلَ بووني ئَ و دا بَينين كَ
ئَ و يان مَحَا، چونكَ دوو كَيلَ ناتوانن لَ ئَلفوباي خَشَويستي
و ئَوين و قيان و ميهر و سَزداري تَبگَن و پَيبگَن.. ئاخر مَحَا
كَيلَ و بَندَوار و ديلي بَندوباوي ياسا و رَسا و نَريتي
كَ نَپَرستانَ بتوانن كَيلَ و بَندواري ژَ چنگ و كَيبَي خَيان
رَها و ئازاد بَكَن.. كَ ئَوان يان كَر كَي بَدبختي نَريندَكاني ئَم
شانشينَ يَ!

يانژي بَ ديدگا و قَولي ئَوان ئَوان فيتي شَيتان بوو كَ فريوي
داويت سَريشَ كَت دابخزَت و توندي نَك يَتَ و، يانژي ماندووي
سَ فَر بوويت و شَ كَت و پَرزَ لَ بَ او، پاسداراني كَودَن و
ياسا و كاني ئاكار و ئاداب و پاسَواناني ناوگَن دوجاري هيستيريا
بووين، ئاخر دَكرَتَ ئَوان كَودَن و ياغنیش وايان مَ زَنَدَ كَر دَت
كَ ئاسماني شين: رَش داگَ اَبَت لَ تاو ئَ و گونا هَ كَ بيري يَ تَ
كَ دَزَخ و فيردَوس لَ جَگَي خَياندا لَق و لَق بووين، چونكَ
ئَگَر يَ ئَ و زَر كَ فريشتَكان سَرتا تَكَيان كَر دَت، بَباي لَ

ماځ-رای دنیا و مردمگلی تلاو به دست گرتی له بن نه ها تووی شه و شاهی ه زار-ها هایل و قایل، سرباری کوشترگا نه به او-کان و ن-فسانی مملانی ئیبلیس به رامبه رملیه نه ها به م-رجی فریودانی مردمگله که وو له خراپه بن و پشت له چاکه کاری، به وانا ئاسمانه کی به بایک یان سرقا به و خو-نبارانه کی که ئم س-رز-مین-ی به گن و پیر و له و تاوی کردوو، له و ته ی "عیسای م-سیح" به س-ر خاچه وو چوارم-خه کی که شراوه خو-نبارانه، که تا ه-نووک-ش نه دابه زیوه و نه ئاسمانیش به بار-گای باری ته عالا ه-یکه-شاوه ته وو!

{خانم-کی ته نیا ده نه وو جه ننگ-دا}

رحی ره وان.. ژینا.. که واته که فریای ته بکه و ته که ئاسمان سرقا و په ش-و-حا و شیرزه به-ت، نه کا که شتییه که ی "نوح" به خه ی و س-رنشین-کانه وو ز-ریا ه-یلووش-ت، س-راسیم به و ه-موو ز-مین له رزه و گ-کان و بورکان و جه ر-ها ده رد و نه خ-شی کوشند که مردمگلی گیرده کردوو، که چی.. که چی ته به بایک له و ی س-رپ-ش و ره فته که ت 'با' ده یات و فریشت-کان له خ-ت تووه و ته راو ده که ی ت، هاوکات ئیسرافیل و جبرائیل و عزرائیل و ره زوان چاوانی خ-یان نووقاندوو له ترس و تاوی نه و دیم-نه ی ته تیایدا گیرده ی ت و ه-م ئازا و جه ربه زه، که چی نه وو ته بوویت 'ژینا' ی ه-ور و س-لار، له بری ترس و ته قین، نه و نه ده چاو قایم بوویت.. یان ه-ر خو و خد-ی خ-ت بووه که خ-نه ده له و بوویت و س-مان نه س-مان نه پیاده و ی ه-نگاوت ناوه و ره دووی س-رپ-ش که ت نه که و توویت، له ولاوه ناچار و سیاچار و له رزه له و بوون فریشت-کان له ح-وت-مین ته به ق-ی ئاسمانه، پاسداران و یاساوه-انی داریه ده ست ناح-ز به جوانی و بو-ریت به راده ی که ش-تگیر بوون که وک نه و ی ته ته شک-کا بیت و بتکوتن و بتکوتن و بتکوتن تا ه-ناس له به ربه ان!

ئیدی ته ننگ-تاوتر بوون یاساوه-کانی ره و شتم-ندی ع-مبار-په که به ه-ق م-خلووقاتی ز-نه ده قچوو بوون له به رده م ئارامی و دل-ری ته و ه-م په رکه مدار و 'ف' له ها توو له تاو ش-نگی و زیباییت، ناچار به په له پروزه و ی که کانه ردوو و خ-که وتن و ه-لق-یان به ست و پژه-نه ی که ی باز نه یی و به ندیان سازکرد به ق-د با-ای ته و به په چ و لوول وک خ-می ناقص-ات له ساته و ختی شکانی شکم-ندی که چانه ت له ژ-ر ز-بر و ز-نگی ده ندانه ی پیاوانی م-زه-ه-ز-ده ی به م-ز-ب و م-ا و ترسن-ک!

چما نه ته زانی توخمی نه رینه گ-لی ناوگ-ه برسی به بینینی په چ و لوولی ق-فی که زی و بسکی ته خو-ن-یان ده کو-ت و ئاگر-ک ده نه و شاد-مار و ده مار ده زوول-یه-کانیانه به رپا ده به ت که له و دای-ه که په و به س-ی ه-ا یسای بگا ته دارستان-کانی س-رز-مین و باخ-کان

و لال زار و باخی نه و فیردوس که ت و وشک په که ا بسووتنن؟
چما نه تد زانی که پاسه وانی د وری دامان و تشک و تیر ژ و ق و د و
با های ت و وکی گیانداری که وی و دندکان و سمدار کانی دیک که
و و ئ سپی شت ئاسا سمکه ان د کن ل تاو ه و سی هار و شه ه و تی
د نه و خو نندا گرتوو، قستیانه خیان بن ب قامچی و تیغ و
شمشیری زولف قا و ق ممی دوودم که خو نمژان و سادیستان ل
سد لاو ل و کوت بکن و.. هشتا نه خای ناکن؟ ئوان ب ت نه
ب بیننی خو و فرم سک و ئار قی ش ئرگازم د بن و بس!
چ غ منا که دیم نی گ ل گورگ و کارناسکه کی سرک و ت نیا و ب چار
د نه و ج نگ دا، ج نگ ی س د ی بیست و دوو و ه زاری س ی مینی
"شه یاتی ناو راست" که تیایدا ر ح کان په ژمورد و تاریک و سام
ل نیشوو.. بگر تاریکتر ل و ی که چاو بتوانت چاو ببینت..
ئ م یان چ گورگستان که.. ئیلاهی؟

چما ئ ت نه تد زانی که کچ زای 'ح و ا' یت که گوا ی 'ئاد م' ی
فریوداو و ب باکان ل درختی ح رام و ق د غ کراوی خواردوو.
ب و ئ و ئ ت ی که لاسایی دایک 'ح و ا' ت کرد ت و و س رپ چی
د که یت و هم په ب زارت خ ند ل و ان س و و که د کرم نیت و هم
س رپ ش د د یت د ست 'با' و گ ژ نی گ ر د ل و و!
چما ئ ت نه تد زانی دایکانی من و ت و ه زار ها ب س د ها جار و
بار ب ر د و ام ب ترس و و ب کچ کانی خیان د گوت. "سرت داپه ش..
که شت داپه ش.. با دام نی کراس که ت تا س ر گ زینگ ب ت.. م مکه کانت
بشار و.. قریو و قاقا و خ نینت نه ی ت و م رگ د ن ت، خ ت تاس و
لووس م د و خ م از ن و، ب د م ر ی شتن و پیاد و و و و ناو
م د ر و، زار و د مت بشار و و که نان د خ یت ئ و کات ی پیاوان
دیارن، ترپ و ت ق ی که وش کانت نه ی ت.. گر نا.. ن ر و ز و و
گ ل گورگ گ مار ت د د ن و و و.. هتد.

ب راست ئ م یان ج نگ و یان دونیای کی تاز؟ چما ئ ت نه ت زانیو
که یاسا و و کانی د وری خ ون و خ یا و خولیا کانت ت یان ب نه چیر که
زانیو که راوی بکن و په سته کی بگرو نن که ب ه ق گرواندویان،
چونکه ت کچ ئازاکی دایک "ح و ا" بوویت و گویت ب ترپ ی د ی
خ ت شل کردوو.. نک ب ت نه ش یان، ئ گ ر نا.. و ب باکان
س رپ ش که ت نه د دای د ست ر ش بایک یان گ ر د ل و و.. ئوان ب
ه و یای ئ و خ ون و و ت یان راو کرد که د ستیان سوز د ب ت و ئ وسا
ب ه شت ی که بست ل یان و و نزدیکتر د ب ت و و ئ ت ش که گوا ی ش ریک
و هاوشانی ش یانی، گ م ی خ ت د که یت و سزا و باج که ی د د یت..
سزا و باج که که ل و ان ل و و ل جوانی و شک م ندی که من د نیام
ح ر یی کان لاسایی ت د که ن و و ب ز ل و دار ب دستان د که ن و و که

تەيان وھا ئىشكەنجە داۋى كە بىرت بچەتتە ھەناسە بدەت.. ھەناسە و بىس!

چما نەتدە زانى بەچى دايكانمان سەد بارەيان دەکردە ۋە بە چرپەۋە كە ئىۋە.. كچانى 'حەۋا' لە پەراسوۋى چەپ و ھەم خوار و خەچى 'ئادەم' دروست بوون و تا قىيامەت راست و رەك نابندەۋە.. ھەر بەيە لەسەر ھەر سىلەي كەتەن و گەرستانەك و جادەيەك پىاوان و لاوانى داربەدەست وەك ئەرژەنگ و ستاون، كە لە شمشەر بەندە تر قىت و قەز و ستاون بە ناۋى چاودەرى خراپە و چاكەكارى خەكە، كە گەرەكە بە ھەر ھەتە ۋە پەتە ۋە كەتەك و سوۋەك گوناھەك بە دار و مەترەق و تەتە ۋە قامچى و قىرپاچ و شەللاق نىۋە مردووتان بىكەن، بە ۋە نىازەي رەك و راستان بىكەنەۋە، ئەي دايكە نەچرپاند بە گوۋە تەدا كە ھەر ھەتە راستكردنەۋەيەك خەۋەنى جەرگە ۋە شكانى شەكە مەندى ۋە گە بەند و رسوايى بە دواۋەيە كچەكەم، كە زادەي مىراتكەكە كە زەر قورسەكە سمان بىزانىن كەي دەستى پەكردوۋە ۋە كەي كەتايى دەت و گە بە گە دەتەت.. خە گەر بشىزانىن پەمان شەرمە بىدركەنەن، چونكە پىشەسازى ۋە بەرھەمى دەست و فېكرى ئەمەيە.. ئەمەيە چى و چى و چى؟ خەتەن ناۋى بەنەن!

{ژىنا.. ھە قەقنەس - كەي ئەمە}

مەگەر ھەر ھەموومان نەمانبىستوۋەكە لە ناۋئاخنى ئەدەبىياتى "ئىسرا و مىعراج"دا ھاتوۋە ۋە جەخت لەسەر ئەۋە دەكاتەۋەكە زەرىنەي 'ئەھلى دەزخ' ژنان بوون لە پاي ئەۋەي ھاورەگەزەكانى تە بە ھەمىشە نەزىكەن لە خراپەكارى ۋە دوورن لە چاكەكارى، گوايە لە دەزخەشدا بە قەز و قەي خەيانەۋە ھەۋاسراۋە.. بە راست.. دىسانەۋە..؟

جائە.. خە ئەۋان بەدەخت زەر زووتر دەنەۋە دەزخە خدا ژيان ۋە ھەم مردن.. من بەگەم ھەيە ۋە گەۋاھى دەدەم كە پەلەكە 'زارە' دايكەم ۋە پەنج خوشكى خەم ۋە سەربارى كچان ۋە ژنانى گەگەك چەلەن دەسووتان.. ئاخە بەس من ئەۋە ئاگرەم بىنيۋەيان ھەر ھەموۋە نەرىنەكانى گەگەك ۋە شار بىنيويانە؟ نازانەم.. بەتەم دايكان ۋە خوشكان ۋە كچان ۋە ژنان ئەۋەندە شەكە مەند بوون كە دواي ھەر سووتانەك ئازايانە ۋەك بائەندەي ئەفسانەيى "قەقنەس" ئاسا دەنەۋە خەۋەشى خەيان سەر لە نوۋە رادەبوون ۋە ھەدەستانەۋە ۋە زىندوۋ دەبوونەۋە.. ئاخە سەز ۋە بەزەيى ۋە مېھرى ژنانە ۋە دايكانە ۋە خوشكانەي خەيان دەنۋاند كە ھاۋخەم ۋە سەزىبارى ئەمەي نەرىنە بوون ۋە بىن، كە نەكا ئەۋەانى قەۋۋە ۋە غەمناك ۋە پەرسەدار ۋە تەنەيا بىكەۋە.. ئەۋەيان چە قوربانىدان ۋە جوانى ۋە

رځۍکې سړکۍ شخړه کړه تا ناسمان خواهانۍ و ژنانۍ و کچانۍ يې کړه ئېمۍ نرينۍ نايبينۍ. نايبينۍ. بې کړه و کړۍ و بې کوټر بووين.. ئيلاهي؟!

ژينا.. ژيناي ژن و ژيان و نازادي و شکۍمۍ ندي و بوټۍري.. له وېش څخه تر و ترسناکتر و گوناگونۍ کي کي بېرۍ تر و رښتر ئې و بوو کړه ئې گډر سزاي ته نږدې و نه تګان بې نمونۍ و پېندي زما نه، چوغل و تېمېت نه کړن بې توندکړدنې سړپېشۍ کت، ئوسا کچاني هاوتۍ مۍ ني تېش سايلي ته سړکۍ ت و ئا و وا ډې بن و ئيدي پياوړي چا و چۍ س و ناوگۍ برسي دوچارۍ نه زړۍ حرام ډکۍ، له وېش کوشندۍ تر ئې و بې کړه ئې و بېرسن و گومان بکړن کړه بې چي ډېت ئيماني پياوړه سمۍ بابۍ کان ئې و نډۍ تېنکۍ و له زړۍ و چروک بېت؟ بې چي مېرجه له زړۍ کي ئيماني ئې وان يان تې کمۍ يي دينۍ کي يان له سړ بې ديارکۍ وتني پېرچۍ م يان داپېشيني بسک و کړي ئېمۍ پابېند و وېستابيت کړه بې هميشه پېوانۍ بېت بې و ډډستهۍ ناني بېهۍ شت و دووربوون له ډډڅه؟ ژيناي.. ډډر ژين و نېشتهۍ ډډ نه و رځۍ هم مووماندا کړه ډډ زانم ئې و يانت بې س.. ئې ته چيت کرد گياني پېژموردۍ گياني، چلۍ و ناسان هې و سۍ پاسداراني دار بې ډډستۍ ئې خلاقت ئاگر داوۍ بې ئې نډازۍ ډډيري و ډډلي بووني فريشتهۍ کاني ناسمان له تاو ئيرۍ يي و بې غالت بډرډن بې جوانيۍ ئې فسوونبار و و رځۍ 'بې ور' ناسات.. گډرچي مېرگهۍ نېش بوو بېت؟ ئاخر پاسۍ واناني نامووسپۍ رست مېرۍ نډۍ و ترسي ئې و يان هې يې کړه بې هې زارۍ ها فريشتهۍ ډډوري عړش و مې له کووت پايډۍ ستۍ له بکړن و بېتۍ کډوۍ، له گویندۍ کړه هې نډۍ کيان له تين و تاو و ترسۍ کي پېنهان کړه ته بې رپات کردوۍ.. پې و باۍ يان هې و رځۍ و ئيدي چيډيکۍ نه بډوۍ فريشتهۍ گډلي ډډوري عړشي پېرۍ زدان، بې هې زارۍ هاش له تېکۍ حرييۍ زډډ نازدارۍ کان، هم له تاو بې باکي ته و نه ترسانت له ئاگري جې هې نډۍ م سۍ ماي چاوانيان بې ژبت و کوټر بن، ئاخر فېرمانۍ کړه نډۍ کړا فريشتهۍ نېرۍ وزۍ کاني ناسمان و هم سړرۍ مين پېکاندۍ ردوۍ بې شۍ وارۍ بکړون ئې و کاتي پېکۍ ا مېست و حېرانت ډډبن کړه ئاوۍ له ته ډډډ نه و بې جېرۍ کړه کړه يل و کاس بېن کړه وېک گډاکان سواۍ خنډۍ يک و نيگايۍک و ناز و هې وايۍ کي ته بکړن، وای.. وای.. ئې و يان چ ئا بې و وچوونۍک بوو کړه فيز و شکۍ خې يان له بېردي خانمۍ پېکدا ډډاند؟!

{ څڼون و څڼيا څڼي خوڼناوي }

چما ئې ته نډۍ تدۍ زاني کړه له شان نشيني بې څڼيا و څڼونۍ کاند.. څڼون

بینین و خـیـاـی فـیـن سـزاکـی خوـنی سـر؟ هـ نازـنـی هـ
هـ موومان مـراقی ئـو مانـ و بـ ئـقـرـین.. ئاخر چـن ئـتـ لـ شـوی
دـجـوردا وکـ چرا دادـگیرسـت کـ هـر هـ مووان عـیب و عـورـت و
چـهـری ئـرژـنگ ئاسای خـیان ببین لـ مـملـکـتـک کـ هـر خـوـنـکی
سـرکـش و سـرکـش بـ خـی پـیـنی سـر و خـ سپاردنـ بـ دـزخ لـ سـر
دـستی ئـوانی ناحـز بـ خـونی شـکر کـ نیشکـک؟

هـ 'شـهـر زـاد' کـی ئـمـ.. چـما ئـتـ نـتـد زانی کـ ئاخوندـکان
نا بینان و هـر خـوـنـکی رـنگـی کـچـ رـنگـا یـک و شـکر ژنـک
زـند قیان دـبات، دـ ئاخر دـزانی یان نا کـ بینینی خـون بـ رـژی
رـناک لای شـمـشـمـ کوـرـکان چـ گونا هـکی کـ بیر یـ، نـی خـشـوان و
سـراسیمـ بـ داستانی "هـزار و یـک شـو" کـ 'شـهـر یـار'ی مـست و
مـیزدـ کرد بـت و جوانی تـ ئـفسـوون و سیحری حیکایـت و
داستانـکانی تا دوا پـندی پـ لـ تـنوپـ و گرـچـن بیبات و بـدـم
زـرنگـا نـوی زـنگـوی دـنگی تـی خـشـوان خـو بیباتـو.. ئیدی بـ
هـمیشـ و بـ هـتـاهـتـایـ 'شـهـر یـار' شـیدا و دـوانـ و گیردـتـ و
نا توانـت سـرت ببـت و بتکوژت وکـ هـزارـها لـ هـاورـگـزی تـ، لـ
پای بیانویـک کـ تا هـنووکـش دیار نیـ.. تاکـ بیانویـک
خوـنخـری پادشاکان و پیاوـکان بوو کـ بـ هـمیشـ خوانی خوـناوی
'ئـرگـازم' و سـرمـست و شادی کردوون، ئیدی تـی ئـفسـوونگـر هـاتیت و
بـ گـانـوی داستانـکان "شـهـر یـار"ت سـرسـام و حـیران و هـگری
خـت کرد و مـرگی دیکـی هـاورـگـز کـی خـت راگرت، 'شـهـر یـار' بـ
ئـنداز یـک شاد بوو کـ شـو وکیان عاشقانـ نـک شاهانـ خواستی ئـو
بوو کـ ئیدی سـرپـشـکـت فـتـ بدـیت.. ئیدی خـت رـها و سـرفراز کرد،
چونکـ جوانی و زرنگی و ئـفسـوونی جادووگـرانـت بوو کـ ئـو
خوـنخـری یـ 'شـهـر یـار'ی بند بـ بکات.

ئـتـ نـتـزانی کـ ئـو وشیان پیاوـ سادیست و خوـنخـر رـکانی مـملـکـتی
شـت و داغان و غـمگین کرد و کـستیان کـوت کـ پادشا دـستبـرداری
خوـنخـری کچان و خانمان ببـت.. پیاوانی مـست و خـشـنود و ئاسوود
بـ خوانی خوـناوی و خـیاـکوژ لـنـگـگـان گیانـی خـشـوانی کـلـکـوت
ئـرام بیت بـوی کـ 'شـهـر یـار' دـستی لـ خوـن پاک بکاتـو و
بیشوات.. بـگـشـ یـو یـ کـ تا هـنووکـش خوـنبارانـ و شانـشینی
پرسـ و واوـیلا و مـرگـساتـ.. هـ جوانـ!

بـام ئـو تـیت کـ هـزارـها داستان و سـرگـوزشتـ و پـند و بـیت و
بالـر و هیکایـت و چیرک و رـمانـت بـ ئـمـ بـجـهـشتوو و تـاز
فرچکمان پـو گـرتوو و میراتگری ئـمـکـداری جوانی و میهر و
شکـمـندی و ئازایـتی و زرنگی تـین.. بـ قوربان.. شـو و شـوگـارت
شاد و ئـرخـیان و ئـرام بنوو کـ ئـمـشـو و تا سـدـها شـوی دیکـ

هەر هه موومان به دار و ئه شگر و ده رگاوان و پاسه وانی خهت و خولیا و
خهیا به غایه له و خهونه شیرینه کانی تهین به دره ژایی زه مهان و
ته مهان.. هه 'قه قنه سه' تا قانه و ئازاکه ی هه ر هه موومان..!

(سه ره تای پایزی/۲۰۲۲)

• په راوه نه: -

• قه قنه سه: قه قنه سه (به ئینگلیزی: Phoenix، گریکی ده رین: Φοῖνιξ، به فارسی: ققنوس، عه ره بی: العنقاء)، به ننده یه کی
خهیا ی و ئه فسانه ئامه نه که به روارد ده کرهت به جه ره ها
به نده ی ده کی راسته قینه، باسی له کراوه ده نه و داستانه
که نه کانی عه ره ب وه کو سه ره چیه کانی سندیباد و داستانه
'هه زار و یهک شه وه'، به گشتیه له نه و داستانه فارسی و ره مانی
و گریکی و میسه ی و چینیه کانه هه بووه. قه قنه سه، وه کو
به چووی به ننده یه کی په ره ز له نه و داستانه کانه چاوی له کراوه.
به ننده یه که له سه ره هه لکه که ی ده نیشهت تا وه کو ده تروه کهت، له
کاته تروه کانه نه وه نده به خه شیه وه به به چوه که ی ده خوه ندهت و
پوش و په لاش له ده وری خه که ده که ته وه تا وه کو پوشه کان ئاگر
ده گرن و خه یشی ده سوتته، جا نه و به چوه ی که له هه لکه که
ده تروه کهت، پاشانیه ده به ته وه به دایکانه. دپاره سه ره چاوه ی
ده که ئامانه به وه ده دن که خوه "قه قنه سه" تا که به ننده یه کی
ئه فسووناویه که په شبنی مه رگی خه بکاته، گوایه سه ره وخته
گیانه له پوش و په لاش که ده که ته وه که ئاگر ده گریته و
قه قنه سه که ده سوتته به په ره جووه کی ده گمه نه و ئه فسانه ئامه نه
ده نه و خه ممشی خه یدا که زاده ی موعیزه یه کی ئه فسانه ئامه نه
زیندوو ده به ته وه.

• به ور: سه ره به خه زانی په نکه، هه نده که جاریش وه که مه چکه ی
په نکه چاوی له ده که ته.

• ته واره: مهینه ی باز یان بازی مه چکه. (سه ره تای پایزی/۲۰۲۲)
"شه ره ی په که زاره"

کتب / قیرانی ع. ق. . فوئاد سديق

بہ خوندن و ہی ہر چوار ہشی کتبہی (قیرانی ع. ق.) کلیکی ئو
لینکانی خوار و بکن.

[بہرگی بک م.](#)

[بہرگی دوو م.](#)

[بہرگی سید م.](#)

[بہرگی چوار م.](#)

لہ سا پیادی ا پ پیند کانی ئہراندہ . عوسمانی حاجی مارف

ہو شاندن و ہی حجابی زہرملہ و ہک دروشم و داواکاری سہرکی لہ
لوتکی داواکاری کانی ا پ پیند کانی ئہراندہ دگ شایو، ئو
ا پ پیند پگکی سیاسی و ک م مایہ تی جہ ماوری نا ازی
بہرجہ سٹہ کرد و و مژویہ کی نوئی لہ خہ باتی جہ ماوری ئہراندہ
تہ مارکرد.

لہ چوارچہ و ہی خہ بات و نا زایہ تی و مانگری بزووتن و
ک م مایہ تیہ کاندہ، داواکاری کانی و ہک: زیادکردنی کر و
بہرکردن و ہی ئاستی بژوئی، خوئندن و تہ ندروستی بہر رامبہر،
ئازادی ریکستن و مانگری بہ مہرج، ئازادکردنی دہستہ جہ
زیندانیانی سیاسی، چہ ندین داخواری تر کہ سا نانک بہرزد کرانہ و،
لہ گہ کار ساتی کوشتنی مہسا ئہمیندا، بزووتن و ہی "ژن، ژیان،
ئازادی" لہ ئاستہ کی فروانتردا درہژی بہ و نا زایہ تیاندہ، تا
ئو ئاستہ بہ شوئیہ کی بہر بہرگ بہ ک ماری ئیسلامیش چوو
ئیزی خواستہ کاندہ و.

لہ ا پ پیند کاندہ و دیار و بہرچاوی خہ باتی ژنان کہ تا ئہستاش

بە شەوێ جەراوێر دەرێ کەوت، یەکەک لێ گرینگترین شاکاری خەشانی جەماوەری کانی ئێران، کەمەگای ئێران درکیان بەوە کردوو کە سەپاندنی حجابی زەرەملێ لێکەوتی دەرگا یاسا ئاینی ئیسلامی کانی وە لێدەست چوو و ئێتر بەیان ناچەتە سەر، لێ ژەر پەگەیی ئێمە خەباتی ژنانی ناازیدا، دژی حجاب، بەتەر پەرچەکردارێکی کەمەپەتەتی بەردەوام، وەک جۆمانە وەک داهەنەن و ئاوەگەتە دەرەتە بەردەم خەباتی زەگاریخوازی ژنەنە. ئەپەینی "ژن، ژیان، ئازادی" توانای پەرچەکرداری لێ بەرامبەر دەرەیان یاسای کەنەپەرستان و پیاوسالاری کەماری ئیسلامی بەرجەستە کردەتەو، ژنان ئازایانە و هەشیارانە دەسەتاتی کەماری ئیسلامیان کردەتە ئامانج کە پەکەتەیی ئایدیەلێ کەماری ئیسلامیان خستەتەر ژەر پرسیارەو. ئێمە ئەپەینە پرسی ژنانی وەک بەشەک لێ پرسی کەمەپەتەتی تەیکان وروژاندو و بزووتنەوێ گشتی ژنانی وەک بزوتنەوێکی جەماوەری هەنایە ئاراو، کە تەیدا ژنان پەشەوو پەشەنگەن، هەروەها خەبات و متمەنە جەماوەری ژنانی زیاتر بەردە سەرەو، خەباتی ژنان و کەنەدانیان بەرامبەر بە یەکەک لێ توندترین دیکتاتەر کانی ناوچەکە، سەرنامی جیهانی وروژاند و بوو بە هەوێکی یەگەرتوبونی بزوتنەوێ ژنانی ئێران لێگەتە بزوتنەوێ ژنان لێ جیهاندا.

هەمە خەباتی ژنان لێ پرسی حجابدا و لێ بەرامبەر ستەمکارانی کەماری ئیسلامی کە تا ئێستاش بەهەز و بەردەوام، فەتەدانی حجاب وەک داواکاریێکی گشتی بەسەر کەماری ئیسلامیدا سەپەندرا. بەهەنگاری ژنان کە لێ بەرامبەر لێدان و بە حەورمەتی و کەنەپەرستی ئێو بەکرەگیراوانی کە سیستەمی سەرمايەداری دەرەپەرژن، نووکی هەرشکردنە سەر یاسا چەپەکانی سیستەمی پیاوسالاری کە لێ ئاستەکی بەرفراواندا لێ نەوان کەمەگە و پەپەندە سەرمايەداریێکانی کەماری ئیسلامیدا روبروێ یەگەرتوبەتەو، سەرەهەتەدانی "ژن، ژیان، ئازادی" دواي خەباتەکی سەخت، دەرستکەوتی بەتەرخەتەدایە، بەگومان زەمەنە بە دەرستکەوتەکانی داهاوو لێ نەو ژناندا ئاوا تەردەکات.

هەبەتە ئێمە ئێو دەرەپەن کە لێ ئاستەکی بەرچاودا، ئێمە ئەپەینە کەمەبوەتەو، بەهەمەمەملەنە نەوان هەزە سەرکووتەرەکان و بزووتنەوێ ژنان و لاوان و خوەندکاران، هەشتا ئێمە خەیی هەپەو ناوەزایەتەرکان ناوەناو دەرکەوتەیی هەپە. ئێمە ژمارەییکی زەر لێ خەپەکی، بە هەرشەکی بەرەو و ترس لێ هەگیرسانی ئێمە ئەپەینە دەرستەسەر کردوو، کەشوێنەوێ توندوتیژی و سەرکووتەر زیادی کردوو، هەرچەند وەستانەو لێ بەرامبەر بە حجابی زەرەملێ بە شەوێ جەراوێر بەردەوام و هەشتا بەرنگاری و خەبات لێ دەرەوێ جەماوەری ناازیدا نەوستانا. هەر لێ بەر ئێمە هەکارەیی کە لێگەتە

نزيكبوونو وای سا یادی ئم ایپیندا ئگړی نمایشی جراجر
پشینی دکر.

بزووتن و کمم لای تی سرتاس ریځان ک بگشتی ب دروشمی
وو خانندی ک ماری ئیسلامی ل زربی شار کانی ئراندا ل میداندا
بون، ئم ش بگړی ئو د خات روو ک درنگ یا زوو ل دانی زنگی
ک تای د ساتی ک ماری ئیسلامی، ئو وای حاشا هڅن گړ، ایپینی
“ژن، زیان، نازادی” زیاتر ب نمایشی ایپ رین ب وو خانی ک ماری
ئیسلامی خای ناساند، هرچند ژمار یی کی برچاو ل خک کوژراون و
نزيکی بیست ه زار ک سیش خران کونجی زیندان کانو، ب م
گ انکاری ل واقعی کمم گړی ئستای ئراندا برچست ب تو،
ک ب ملیان کس ل گ سختی ئابووری و ه اوسان و بکاری و
ه ژاری و برستی و دندی ک ماری ئیسلامیدا، ب شواری گونجاوی
خیان ل ئامادی ئا زای تی و خ باتدان، ئم ش ب حق ئو وای
سلماند ک ک ش ک ت نیا حجاب نیی. و ژمار س رنج اک ش کانی
نا زای تی و مانگرتن کان ل سا لانی ابردودا ل ئران و
نگدان و کانی، پویتی کی ه نوکی بی گ انکاری بند تی ل
کمم گادا هی، ئم د خ ت نها ل وانگړی “ژن، زیان، نازادی”
وک ایپین و م نام نادر ت و. ئم ایپیندا توانی برنگاری ل
برامبر د ساتی ک ماری ئیسلامیدا نیشان بدات، ک ل ووی
چوسانندن و ناداد پر رو ری ک ک بر سر ژنان و ز ریندی خ کی
ئراندا سپنراو، ک ماری ئیسلامی ک ر سمی تی ب نای کسانی
کمم لای تی داو، ب م ئاشکرا ئاید ل ژی ئیسلامی ل برامبر
خ باتی ژاندا ریسوا کرا و پاش کش یی کی گ وړی پ کرا، ل ه مان
کاتدا بشو یی کی گشتی نا زای تی برینی ج ماو وړی کی
برچاویان ل برامبر ک ماری ئیسلامیدا نواندو.

گومانی تدا نیی ک داخواری و چاکساز یی یاسای کانی ژنان ل و
ئاستی دا زر ب ترخ د بن، ب و م رچی ل ه موو ه نگو و کدا
ز مین ب گ انکاری کی کمم لای تی ل پکها ت کانی سیستمی
سرمایه داریدا ز مین سازی ب بکرت. چاکساز یی ه ر ج ر ک بت ب
تایب تی ل ئراندا ه نگو و ک ب پش و، ب ه زکردنی
بزووتن وای ژنان و ه ر بزوتن و یی کی ج ماو وړی نا ازی، هرچند
ب ها و گرنگی چاکساز یی د توانت ل چوسان وای ژنان ک م کات و،
ب م د بت ئو و رشن بت ک ناتوان مانای گ انکاری کی
بند تی ل بارود خی کمم لای تی و ئابووری ژاندا، ت نها
ب و ستان و ل برامبر ک ن پ رستی ئیسلامیدا د ست ب رب ت،
ه ب ت ه ر چاکساز یی له کمم گړی ئراندا که بتوانت ه ند ک
گ انکاری یاسای له پ گړی ژن به نته ئراوه، به دنیا یی وه

دې بېلت پېشوازی لېکېت، بېلېام باسېکې لېسېر ئېوېکې کام بزووتنېوې کېمېلېتې ککخراو دېتوانېت وېلېامې پرېسى بژلېوې و خېشگوزلېراني گشتيې مليېنان کېسې کېمېلېگا بداتېوې، بې بزووتنېوې ژنانيشېوې؟، کام گېلېانکاري و بېدیل لې کېمېلېگادا دېتوانېت گېرېنتې هېلېوشاندنېوې چېوساندنېوې ئېنسان لېسېر ئېنسان بېسېرکېوتن بگېلېنېت؟، پېويستې ئاماژې بېوې بېدېن کېلېاپېلېني “ژن، ژيان، ئازادي” ئاسې ئېو گېلېانکاريې نېشان نېدا، کېدېتوانېت دېست لې پېکھاتېکاني سيستېمي سېرمایېداري بدات و شېلېکې کېمېلېتې بې ئاېوگېلېي شېيې بېلېبخات، چونکې خېبات لې دژې تېواوې پېيوېنديې نايېکسانېکاني کېمېلېگې بندېماکېي لې زېرورېتې خېباتې چيني کرکېکارېوېيې، هېر لېوېشېوې سېرچاوې دېگرېت، بېيې پېويستې بې ککخستني کېمېلېتې چيني کرکېکارې، لې هېمان کاتدا پېلېگېي، “ژن، ژيان، ئازادي” دېتوانېت وېکې بېشېک لېم خېباتې چيناېتېي کرکېکاران مانادار بېت، هاوشاني گېلېانکاريې کېمېلېتېکان لې پېيوېند بې خېباتې چيني کرکېکارېوې هېنگاوي بېرېو پېشتر بندېت.

سېرهېلېداني “ژن، ژيان، ئازادي” تواني حېجاب وېکې داواکاريېکې بېسېر حکومېتدا بسېپېندېت، کېشوهېوې سياسي کېمېلېگاي گېلېي، يېکېزي نېوان بزووتنېوې ژنان و قوتابيان تا اداېيکې بېهېزتر کرد، بېلېام ژنان هېشتا لېلېگاي هېوراز و نشېوي زېريان لې پېشې بې گېيشتن بې داواکاريېکانيان و چېسپاندني يېکساني هېمېلايېنې ژنان و پياوان، واتې بې نېهېشتني ستېم يېکجاري لېسېر ژنان، دېبې خېباتې نېهېشتني چېوساندنېوې چيناېتې لېبېرچاو بگيرېت، چونکې نايېکساني نېوان ژن و پياو ميراتي هېلومېرجېکې کېمېلېتېي، کې کارېگېري چېوساندنېوې ئابووريې لېسېر ژنان، بېيې گېيشتن بې يېکسانيېکې تېواو و زگاري ژنان پېيوېستې بې نېماني چينېکان، ئېمېش لې لېرېوي خېباتې چيني کرکېکارو شېلېشي کرکېاريدا مېسېر دېبېت.

ئېوې جېلېگاي سېرنجې، ژنان لېم جوېلېوېيې ئېراندا وېکې بېشېک لې چيني کرکېکار دېرنېکېوتن، ژناني کرکېکار، لېلېگې ئېوې بېشېکې گېورېن لې نېو چيني کرکېکاردا، لېسېر ئېم بندېمايې، ککخستني ژناني کرکېکار و يېکخستني بزووتنېوې ژنان و بزووتنېوې کرکېکاري، ئاشکرايې کې ئېرکې چيني کرکېکار، وېديهاتني داخوازيېکاني بزووتنېوې ژنان، هاوشېوې داواکاريېکاني بزووتنېوې کېمېلېتېکاني ترې، لې پرېسېي گېلېانکاريېکې بندېتې و شېلېشگېلېانې و کېمېلېتېيدا، بېبې ئامادېبووني چيني کرکېکار، ناتوانېت ئاسې داهاتوو بې بېديهېناني داواکاريې سېرېتايېکاني ژنان گېرېنتې بکات.

سیاسی تہ کی چوتی ئمیریکا ل ساہری ژری ژینا مہسا ئمینى . ئاوات ئسعہدی

لگہ نزیکبوونہ وئ ساہری ژری خوہنہ شتنی داندانی کیژہی نازدار و نازادیخوازی کوردستانی ئہان، ژینا مہسا ئمینى، حکومتی وئاتی یگرتووہانی ئمیریکا ہارکی زہر نارہوای ل ہرژہندی دسہا تدارانی کمارى ئیسلامی ئہران دا .

واشتن دہرفہ کی کاتی ہ بانکہانی کریای باشوور ہخشی، ہئہوی بکہونہ ہر سزای ئابووری ئمیریکا، بتوانن ہی 6 ملیارد دہلار ل سہروت و سامانی ہستوو و دسہا سہراگیراوی ئہران، بگہنہ و ہ دسہا تدارانی کمارى ئیسلامی ل گہی قہتہرہ و .

ئہگہرچی ئہم ہنگاوہ ہوہ پاساو دہرتہ و، کہ گواہ ہ نازادکردی پہنج "ہاوہاتی ئمیریکایی" ہت، کہ "گواہ"، ہ زوہم ل ئہران ہند کراون، ہہام ل راستیدا ئہم کردارہ دہتہ پشتیوانیکردنہ کی راستہ وخی تیرہری کمارى ئیسلامی ئہران ل ہدہستہنہانی پارہ، ہ پیادہکردنی سیاسہتہ نامرہفانہو تیرہریستہکانیان، ئہم و سہرہہای نازادکردنی چہند تاوانبارکی کمارى ئیسلامی ل ئمیریکا .

گومان لہوہا نیہ، کہ ئہم ہنگاوہی ئمیریکا پہیامہکی زہر دہخہشکہرہ ہ مہلاکانی ئہران. نہک تہنیا لہر ئہوی، ولایتی فہقہ ئہم ہ سہرکہوتن دہزانہ و، ہ چہکدادانی ئمیریکای ناو ئہا، ہہکو ئیستہ مہلاکان جارہکی کہ لہوہ دہنیا بوونہ و، کہ ئہتوانن ل ٹایندہشا، جہلادو تیرہریستہکانیان ہ ٹاسانی ل دہرہوی وہاتہ کارا بکہن. ئہشتوانن دہی سیخہرو مرہفکوژہکانیان بدہن و، ل سہ شتی مسہگہر دہنیایان بکہنہو: نہ لہر ژئاوا ل سہدارہ دہدرہن، نہ ئہشکہنجہ دہدرہن، نہ تاہہتاییش لہ زیندانا گیر ئہکرہن، ہہکو لہ دہرفہتہکی "گونجاو" دا دہگہنہوہ ہ ہارمتہی ئمیریکاییان رہژئاوایی.

ئہم کردارہی ئمیریکا ناوی ہرچیہکیشی لہہنرہت، گورزہکی قورسہ ہ ئہو ہمووہ قوربانیہی، کہ لہ ماویہ ساہی ہا بردودا گہلانی

ستمدیدی ئېران داویانې، گورزېکی کوشندې لې کسوکاری ئېو 500 قوریانی، ئېو هېزاران کسې بریندارکراوان، ئېو دېیان هېزار لاوی ئېران، کک لې 12 مانگی ابردوودا لې زیندانېکانی ئېران قایمکراوان، ئېو نرخې گېورېی، کک گېلانی ستېملېکراوی ئېران بې خواستی ئازادیان داویانېو بېردېوام دېیدن.

جگ لې هېموو ئېمانې، دسېاتی مېلاکانی ئېران هېزېکی زېریان وېوانې شاری سېقز، زېدې ژینا ئېمینې، کردووې، بې بېرگرتن بې هېموو بزوتنېوېکی ناوېزایی و جېماوېری. بې پېی هېواوېکانیش ئېران تانکی گواستوېتوې بې سنووری عېراق لې باکوورېو، و، بېم شېوېش ژېمی مېلاکان گوشارېکانیان زېر زیاتر کردووې دژ بې کوردستان بېگشتې: عېراق (بې هېرېمی کوردستانېو) دوائینزار (ئولتیماتوم) دراوې، تا 19 ی ئېم مانگې (ئېیلوول) ئې بې پا بېندېت بې چکداما پینی گروپې چکدارېکانی کوردستانی ئېران لېنېو سنوورېکانی دېوېتی عېراقا، ئېمېش بې پېی "رککېوتنامېک" ی نېوان هېردوو وېات.

تیرې ژېمی مېلاکان بېوچان و توندتر بېردېوام دېدېت.

بېشېک لې شیعرې : لېگېرېن ئېم نیشتمان بې بېتېو بې نیشتمان . . شیعرې : لینگستېن هېز . . وېرگېرانی: شوان عېباس بېدرې

لې کتېبی شېر وېک قووېایی ئېفریقاکی خېم

... لېگېرېن ئېم نیشتمان بې بېتېو بې نیشتمان
لېگېرېن دووبارې بې بېتېو بې هېمان ئېو خېونې کک بوو
لېگېرېن بې بېتېو بې پېشېووی دېشت
و لېو ئازادی ئاکای بېشکېنېت
ئېم نیشتمان هېرگیز بې من نیشتمان نېبوو
لېگېرېن ئېم نیشتمان ئېو خېونې بېت کک

هزر جوانان کان له ناو خاوندان کانیان بنیاتیان نابوو
له لگړن بېلتنه سره زړه مینه بېرته راوانی ئې شق و خاوندان وېستی
سره زړه مینه کک ته پیدا نه پاشاکان بتوانن خاوند سارد بن و
نه خاوندی زرداران ته دا دایم زړه
تا بېم جړه هېچ مرغه نه توانه
مرغه کی بېد سخته تتر له خاوند بچ و سخته و
نېم نیشتمان نه هرگز بې من نیشتمان نه بوو
ئا ، له لگړن سره زړه مینه کک بېلتنه سره زړه مینه کک
ته پیدا نازادی بې تاجه گویند یکه د ستکردی نیشتمان پېرواری
نا ازبندنه و
بې هېموو کک سخته د رفته تکی استه قیند ی ژیا نکی نازاد خاوند و
نې و هېوایه هېد مژین پې بېت له بېنی یه کسانه
من له ناو نېم سره زړه مینه کک جاری نازادی ته پیدا ددنه
نه یه کسانیم بېنیو و نه نازادی

نه خلاقى خوښه ژبه . به ختیار محه مه د

مې ژووی حجاب یه کک له دیارده هره قه زه ونه کانی مې ژووی ئیسلام.
ئا نېم دیارده یه یه، که وای کردووه مه لا خوښه ژبه کانی کک ماری
ئیسلامی، به ناوی زبېدانی نه خلاقه وه، ژینا نه مینه (هېمې
پوچا ندنه وهی چه مکی قه زه ونی حورمه و ناقیسولعه قه) شهید بکن.

نېمه تنه گین، که نه خلاق پېلیسی بې چیه، نه گهر خاوند ده سه بات
ده سه بات کی بې نه خلاق نه بې؟ ئایا سرکه تیی بې نه خلاقیه و به مام
سته م و دزی و به ندیخانه و کوشتن و برسیکردنی خه کک... نه خلاقن؟ به م،
کک ماری ئیسلامی پېلیسی نه خلاق داده نه، تا بې نه خلاقیه بې و نه ی
ده سه بات ته کی خاوند بشارته وه؛ تا به م ناووه وه، به ناوی نه خلاقه وه،
نازادی سرکهوت بکا و ته مه نی درې سته مکاری خاوند درې تر بکا ته وه.

هر به استی حجاب هېمې به کک یله کردنی نافرته. نه وه ته
ده سه باتی مه لایه کانی کک ماری ئیسلامی و تا بېان و سرله بهری گوتار

و دهسه ټاټی ئیسلامییه کان له هر شوټن و کونج ټکی هم دنیا یه دا بن،
وامان پټ ده ټټن: پټمان ده ټټن ئا فرهت واته زه عیفه یه، واته کم
عهقه، واته هاوتای سهگ و کهره، واته سرچاوه ی مه ترسیی
هره سه ټټنانی ئه خلاقه...؛ به ټام کامه ئه خلاق؟ ئه و ئه خلاقه ی چوار ژن له
به ران بهر پیاو ټک داده ن؛ له میراتیش نیوه ی به شی ئه و ی ده دات؛ ئه و
ئه خلاقه ی ژن ده کاته ئام ټری مندا ټبوون و س ټکس؛ ئه و ئه خلاقه ی ژن
ده کاته ټک ټله و که نیزه ک له شه ی فتوحات و ح ټری له به هه شتی
پیاواندا؛ ئه و ئه خلاقه ی به پیاو ده ټټ، ئه مه شرعی خوا یه، له
ژنه که ت بده! ئه و ئه خلاقه ی، چونکه ئه خلاقه ی ده سه ټاټی پیاوه، هه می شه
له به رژه وه ندی پیاودا، ئا فرهت تاوانبار ده کا و به سرچاوه ی هه موو
به د ټه وشتییه کی ټک مه ټگه ی داده ن. ئا حجاب ده لالت له بوونی هم
به د ټه وشتییه ده کا، که له ټوانگه ی گوتاری ئیسلامییه وه له جهسته و
له بوونی ټک مه ټا یه تی ئا فره تدایه.

بهختیار محمهد

ئاگری سارد.. فټرهاد ټک ټریم

دهره وه سارده و ژووره وه گهرم
مر ټق له دهره وه گ ټی گرتووه
چ ټر له ساردی دهره وه وهرناگرم ئاگر له ژیان به ربووه
دهرگا داخه با ئاگر نه ته ژووره وه
سهرمان ده ب ټ به و ئاگره سارده
ف ټره ئاور خواردن به و به ئاگر خ ټت بش ټ ئاور ف ټره زمانکه
به گ ټ ب ټ پشوو ټ ژیان ت ټز ټ هه ناسه ی ف ټنکی ده و ټ
له دهره وه هه نگاوه کانی نه رمکا
گهرمی له فرم ټسک ف ټرب ټ
هه ناسه ی ساردی له ئاو
ئاگر له ژیان ب ټژ ټ و خ ټی بشوا به ژیان
ئاگر ئاو ب ټ و ژیان نه خنک ټ
ژیان بخنک ټ ئاگر ده مر ټ
ئاگرم خ ټشده و ټ ژیان نه سوو ت ټ
ژیان جوانه به ئاگر گهر سارد نه ب ټ

به ئاگری سارد ژیان دهسووت
مرق ئاگر دهکاتهوهو له سووتانی سارد ناترس
په یوهندی من و ئاگر که نه
ههندهی له مرق دهترسم له ئاگر نا
بهو ئاگره ساردهت سووتاوم مرق
سهرت له گیرفانت پهسته
پا به سهرتهوهن با له گیرفانت بنو
دهمهو به مه دهرهوه له ئاگری سارد و سووتان نهترسم
فوو له ئاگری سارد مه که له ئاگری سارد وهره دهر
به ئاگری سارد سهرمایان ده
به سهرما دهمرین
ئاو به ئاوره سارده داکه
ژیان ئاگری دهو
بهو ئاگره ساردهت زهوی سهرمای بووه
ئاو گهرمهکن به شووشتنی زهوی
زهوی له سهر مهرکه
له کوو زهوی بنهژین
گوو له کوو کهین

کتێبێک لێ بارێ عێبدوڵا پێشوو چاپ و بڵاو دکرێتوو

کتێبێکی دیکێ سەدیق سەعید واندزی، بێ ناوی (لێ ژێر ساباتێ شیعری پێشودا)، لێ ئاییندەییکی نزیکدا چاپ و بڵاو دکرێتوو. ناوێکی ئێم کتێب، خوێندنووێ بێ شیعەرکانی عێبدوڵا پێشو، کە تیایدا نووسەر خوێندنووی بێ چێند شیعەرکی نێتووێی و ئێمانسی و سیاسی پێشو کردوو. بێ تایبەتیش ئێشعیرانێ لێ بارێ کوردستان و مەنفاو پێیوێندی وەحی شاعیر بێ کوردستانوو نووسراون.

پښتانه کی نیگا . . د ښکېل شق قادر

نښه مشق و نیگام د څو ټوټو سره نښه و پښتانه کی
لږ کښه تا څه یا به شمان کرد
پښتانه لږ نیگای حذر
پښتانه کی لږ نیگای مښتی
پښتانه کی لږ نیگای هڅو ګډ فین و لږ د ستو ږدان
پښتانه لږ نیگای زیندا نیکردنی سږو
کښه شافیه نښه م حذر م
د څو ټوټو سره دوا هڅو مین څه یا و
لږ تکرر دنی حذر
من مایستره نښه و څو ونه بووم
کښه لږ داوښتی ګو ګو ګو ګو ګو تر ازان څو وښتی
څو زانته و .
ترزا به نښه پښتانه یمانی نه وان دوو ګو ږدان و
دوو زیندان .

د ښکېل شق قادر
سله ما نیی